

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za informacijske znanosti
Ak.god. 2017./2018.

Diplomski rad

Muzej krapinskih neandertalaca: od zaštićene prirodne rijetkosti do
dobitnika Oznake europske baštine

Dora Čižmek

Mentor: dr.sc. Žarka Vujić, red.prof.

Zagreb, 2017.

Sadržaj

Uvod.....	1
1. Muzej krapinskih neandertalaca	2
1.1. Muzej krapinskih neandertalaca kao dio Muzeja Hrvatskog zagorja.....	3
1.2. Povijest i razvoj Muzeja krapinskih neandertalaca	5
1.2.1. Lokalitet Hušnjakovo – prvi paleontološki spomenik prirode u Hrvatskoj	5
1.2.2. Muzej evolucije	6
1.2.3. Muzej krapinskih neandertalaca.....	12
2. Upravljanje Muzejem.....	13
2.1. Razine upravljanja	13
2.2. Politika upravljanja (poslanje, misija, vizija)	15
2.3. Organizacijska struktura (službe)	17
3. Suvremeni Muzej krapinskih neandertalaca	22
3.1. Arhitektura nove muzejske zgrade (autorstvo J.Radovčića i Ž. Kovačića).....	23
3.2. Usporedba Muzeja krapinskih neandertalaca i Muzeja Neandertal (Mettmann, Njemačka).....	27
4. Muzejski postav	32
4.1. Analiza stalnog postava i interpretacija.....	34
4.2. Analiza osnovnih elemenata postava.....	37
4.3. Autentičnost muzejskih predmeta u Muzeju krapinskih neandertalaca	42
4.4. Muzejska tehnologija.....	44
4.5. Izložbena djelatnost muzeja.....	44
5. Muzej i publika	46
5.1. Analiza korisničke mreže	47
5.2. Muzej kao dio lokalne zajednice	49
5.3. Edukacija i obrazovanje.....	50
6. Zaključak.....	59
Literatura	60
Prilozi	63
SUMMARY	64

Uvod

Krapina, gradić smješten na sjeverozapadu Hrvatske, poznat je po bogatoj povijesti i kulturi. Prvi dokumenti u kojima se gradić spominje, datiraju s kraja 12. stoljeća, a 1374. godine kralj Ljudevit I dodjeljuje mu povlastice slobodnog kraljevskog trgovišta. Vlasnici utvrde, danas poznate kao Stari grad, izmjenjivali su se kroz stoljeća: Anžuvinci, grofovi Celjski, Keglevići i Draškovići samo su neki od njih. U vrijeme stolovanja Draškovića, u Krapini se krajem 16. i početkom 17. stoljeća održalo pet saborskih zasjedanja. Od druge polovice 15. stoljeća u gradu se redovito održavaju sajmovi, a obrtnici se udružuju u cehove koji djeluju sve do početka 20. stoljeća. U 17. stoljeću u grad dolaze franjevci i donose značajne promjene: grade samostan i crkvu sv. Katarine, donose početke ljekarništva i školstva. Pravi napredak Krapina doživljava u 19. stoljeću kada se osniva manufaktura kamenine, tvornica peći, tiskara, pilana i uvodi željeznička pruga. Preporodno doba posebno se veže uz Krapinu: ona je rodni grad Ljudevita Gaja, vođe ilirskoga preporoda. U njegovoj rodnoj kući otvoren je 1966. godine Muzej Ljudevita Gaja.¹ Na samom kraju 19. stoljeća, 1899. godine, jedno je otkriće unijelo značajne promjene u život grada i njegovu percepciju u kulturnoj javnosti. Te je godine paleontolog Dragutin Gorjanović - Kramberger na Hušnjakovom brdu otkrio prapovijesno nalazište ljudskih kostiju, pepela i kamenog oruđa. Otkriće je bilo revolucionarno jer je među prvima dokazalo postojanje fosilnoga čovjeka i potaknuo istraživanja drugih znanstvenika, a Krapina je upisana na svjetsku kartu prethistorijskih nalazišta.²

Ovim se radom žele istražiti napori koji su se ulagali da se lokalitet na Hušnjakovom brdu očuva i da se osnuje muzejska institucija koja bi ga prezentirala. Muzej krapinskih neandertalaca, jedna od najnovijih muzejskih institucija u nas, iznikao je iz lokaliteta Hušnjakovo kao prvog paleontološkog spomenika prirode u Hrvatskoj. Cilj rada je prvo bilo sagledavanje povijesnog razvoja Muzeja. No, posebna pažnja posvećena je suvremenom Muzeju koji djeluje u sklopu Muzeja Hrvatskoga zagorja. Od otvorenja 2010. godine Muzej i njegovi djelatnici, dobitnici su brojnih priznanja. Posebno se ističe Oznaka europske baštine iz 2016. godine.

¹Povijesna vrela o razvoju grada Krapine. // Krapina : grad povijesti i kulture / Agneza Szabo. Krapina : Grad Krapina, 2004. Str. 32-40

² Krapinski neandertalci stotinu godina nakon otkrića. // Krapina : grad povijesti i kulture / Jakov Radovčić. Krapina : Grad Krapina, 2004. Str. 19

Rad se temelji na opažanju tijekom studentske prakse obavljene u Muzeju. Boravak u njemu i suradnja s muzejskim osobljem, omogućili su da se Muzej sagleda „iznutra“, te da se opišu primjeri novih muzeoloških prezentacijskih praksi, okrenutih prema interaktivnosti s posjetiteljima.

Muzej je u različitim razdobljima utjecao na lokalnu zajednicu i poticao njezin razvoj. Grad Krapina ovim je suvremenim muzejom, dobio snažan poticaj za razvoj kulturnog turizma.

U mreži europskih i svjetskih neandertalskih lokaliteta i muzeja, Muzej krapinskih neandertalaca ima značajno mjesto. Interes za njegovo djelovanje pokazuje svjetska i domaća znanstvena javnost, kao i široka publika, posebno djeca i mladi.

1. Muzej krapinskih neandertalaca

Muzej krapinskih neandertalaca jedan je od najnovijih i najsuvremenijih hrvatskih muzeja. Uz lokalitet *in situ*, spomenik je jedinstvenog paleo-antropološkog lokaliteta u svijetu. Nakon godina pažljivog planiranja, otvoren je za javnost krajem veljače 2010. godine. Jedinstvenom kombinacijom muzeoloških praksi, privukao je interes struke, kao i pažnju posjetitelja. Primarna ideja Muzeja krapinskih neandertalaca bila je istaknuti sam proces muzealizacije, neizmjereno važan u prezentaciji same priče, pogotovo kada je zbirka kostiju neandertalaca s Hušnjakova čuvana na drugom mjestu, u Hrvatskom prirodoslovnom muzeju u Zagrebu. Proces muzealizacije definira se kao svojstvo predmeta da u jednoj realnosti budu dokumentom druge realnosti.³ Muzej krapinskih neandertalaca, unatoč nazivu, ima intenciju prikazati „evoluciju – pokazanu globalnim kontekstualiziranjem jednog lokalnog nalaza.“⁴

Muzej krapinskih neandertalaca odraz je novih muzeoloških tendencija, razvoja i informatizacije muzeja. Zahtjevna paleoantropološka materija prezentirana je na kreativan i umjetnički način da kod posjetitelja budi interes za samostalno istraživanje. Svi segmenti Muzeja (prostor i sadržaj, arhitektura, koncepcija muzejskog postava) čine cjelinu važnu za stjecanje izuzetnog muzejskog iskustva. Upravo je samoistraživanje i otkrivanje ono što Muzej krapinskih neandertalaca želi

³ Maroević, I.: Muzejska izložba – muzeološki izazov, // *Informatica museologica* 34, 3/4 (2003)., str.13-17.

⁴ Kraneamus : *Arhitektura i postav, Muzeji Hrvatskog zagorja, Krapina, 2011.*Str.10.

ponuditi svojim posjetiteljima: da kroz zabavu, učenje i igru spoznaju značajne znanstvene činjenice.

1.1. Muzej krapinskih neandertalaca kao dio Muzeja Hrvatskog zagorja

Muzeji Hrvatskog zagorja su opća muzejska ustanova na regionalnoj razini koja se sastoji od pet ustrojbenih jedinica. To je nacionalna ustanova, pod pokroviteljstvom Republike Hrvatske, osnovana 1992.godine. Muzeji Hrvatskog zagorja financiraju se na više načina: iz Ministarstva kulture, vlastitih prihoda, ostalih prihoda iz državnog proračuna, pomoću sponzorstva i donacija, te pomoću sredstava iz lokalne uprave i samouprave. Muzeji Hrvatskog zagorja nastali su s ciljem da se veće muzejske jedinice u Krapinsko – zagorskoj županiji međusobno povežu, te da se omogući lakše upravljanje njima. Do tad je bila loša situacija u tim muzejima i galerijama - kumrovečki muzej nije bio samostalna „pravna osoba“, klanječka Galerija nije imala dovoljan kapacitet, u Velikom Taboru nije bilo muzeja, nego je dvorac služio za pohranu predmeta koji su čekali na inventarizaciju.⁵

Ustrojbene jedinice Muzeja Hrvatskog zagorja su: Dvor Veliki Tabor u Desiniću, Galerija Antuna Augustinčića u Klanjcu, Muzej krapinskih neandertalaca u Krapini, Muzej seljačkih buna u Gornjoj Stubici, te Muzej „Staro selo“ Kumrovec. Svi oni se nalaze na međusobnoj udaljenosti od otprilike dvadesetak kilometara. Važno je napomenuti da pet ustrojbenih muzeja obuhvaća 65 objekata, što čini ukupnu površinu za održavanje veličine 229.393,3 m² (pretežito kuće tradicijskog graditeljstva, uz iznimku utvrđenog zdanja Velikog Tabora, dva barokna zdanja - Oršićev dvorac i kurija u Razvoru, ostatak spomeničkog kompleksa u Gornjoj Stubici, nekoliko zgrada u Klanjcu vezanih uz rad Galerije, novi krapinski muzej s nalazištem, parkom i starom zgradom muzeja). Muzejske jedinice razlikuju se po vrsti, ali upravo je raznolikost njihovih sadržaja i zbirki ono što čini baštinsku sliku Hrvatskog zagorja i razvija njegov turistički potencijal. Zajednički rad u korist regionalnog razvoja muzeja vidljiv je i u istaknutim ciljevima: čuvanje, prezentiranje, komuniciranje kulturne i prirodne baštine lokalnoj i široj zajednici, razmjena znanja i iskustava, poticanje međusobne suradnje i suradnje s drugim (kulturnim i edukativnim) institucijama, unapređenje struke...⁶ Na taj način rad Muzeja širi svoju

⁵ Horjan, G. Muzeji hrvatskog zagorja : najveći kompleksni muzej u Hrvatskoj// Hrvatsko zagorje 16, 3/4 (2010) , str.5-16.

⁶ Ibidem

domenu, inkorporiran je i u gospodarski život zajednice, kao dio kulturog turizma i njegove ponude.

Ono što se ističe kao problem svih ustrojbenih jedinica jest nesrazmjer koji se pokazuje u vidu skromne pokretne muzejske građe u odnosu na važnost nepokretne spomeničke baštine.

Većina autentičnih dijelova zbirki i građe s područja Hrvatskog zagorja danas se čuva u muzejima u Zagrebu: Hrvatskom prirodoslovnom muzeju, Hrvatskom povijesnom muzeju, Muzeju za umjetnost i obrt (građa iz dvoraca i kurija), Etnografskom muzeju (tradicijaska građa).

Upravo je to jedan od glavnih problema i Muzeja krapinskih neandertalaca koji, kao geološko – paleontološki muzej, svoju „priču“ oblikuje na temelju autentičnog lokaliteta bogatog paleontološkog nalaza i Gorjanovićevog znanstvenog pristupa, premda se zbirke čuvaju u Hrvatskom prirodoslovnom muzeju u Zagrebu.

Prema Strateškom planu Muzeja Hrvatskog zagorja, u dijelu koji se odnosi na poslanje Muzeja krapinskih neandertalaca stoji: „...zaštita paleontološkog spomenika prirode i nalazišta Hušnjakovo u Krapini i upravljanje Muzejom krapinskih neandertalaca te prikupljanje, čuvanje, istraživanje i prezentiranje prapovijesne baštine, osobito paleontološko – geološke građe Hrvatskoga zagorja, te praćenje tematike vezane uz evoluciju čovjeka.“⁷

Prilikom osnivanja, Muzeji su svoje glavne ciljeve usmjerili prema prikupljanju građe i oblikovanju zbirki, revalorizaciji fundusa i omogućavanju uvjeta za čuvanje, kvalitetnu prezentaciju i komuniciranje muzejske građe, te određivanje politike prikupljanja svake jedinice. Iako djeluju zasebno, naziv „muzeja u sastavu“ definira zajedničke napore i prioritete, a to je širi kulturološki pristup baštini, zaštita ne samo muzejskih predmeta, već baštine u cjelini i šireg kulturnog krajolika.

Uspjeh Muzeja Hrvatskog zagorja ogleda se u više čimbenika: povećanju broja posjetitelja, povećanju vlastitih prihoda, povećanju i raznolikosti programa i radionica te sudjelovanju na međunarodnim projektima.

Sjedište Muzeja Hrvatskog zagorja nalazi se u Muzeju seljačkih buna u Gornjoj Stubici zbog prostornih kapaciteta koji omogućavaju efikasniju administraciju. Uprava muzeja sastoji se od ravnatelja i tri službe: službe za računovodstvo i financije, službe za marketing i odnose s javnošću, te službe za kadrovske, pravne i opće poslove.

⁷ Strateški plan. // MHZ, http://www.mhz.hr/downloads/pdf/o%20muzeju/Strateski_MHZ_2016-2019_.pdf

Muzej krapinskih neandertalaca najsuvremeniji je muzejski izložbeni koncept unutar Muzeja Hrvatskog zagorja. Inovativnošću svoga postava privlači različite skupine posjetitelja. Muzej ima svog voditelja i djelatnike, a sdrugim ustrojbenim jedinicama dijeli ostale službe.

1.2. Povijest i razvoj Muzeja krapinskih neandertalaca

1.2.1. Lokalitet Hušnjakovo – prvi paleontološki spomenik prirode u Hrvatskoj

Hušnjakov brijeg u blizini kojeg se nalazi Muzej i nalazište važan je lokalitet na svjetskoj karti paleontološke, antropološke, prirodne i kulturne baštine. Starost nalazišta je oko sto trideset tisuća godina i na njemu je prikupljena najveća zbirka ostataka neandertalskih kostiju i kamenog oruđa. Sastoji se od devet stotina ljudskih kostiju, oko dvije tisuće četiristo životinjskih fosilnih ostataka te tisuću dvjesto komada oruđa iz starijeg kamenog doba.

Polušpilja i Hušnjakovo nalazište prvi je zaštićeni paleontološki spomenik prirode u Hrvatskoj. Premda se polušpilja davno urušila, cijeli lokalitet bogatstvom svog nalaza i netaknutom prirodom svjedoči o životu koji se odvijao tisućama godina ranije. Ubraja se u najznačajnije takve lokalitete na svijetu.

Odlukom Zemaljskog zavoda za zaštitu prirodnih rijetkosti u Zagrebu, 28. studenoga 1948.godine, „polupećina Hušnjakovo kod Krapine i okolica te pećine“ proglašena je „zaštićenom prirodnom rijetkošću“.⁸ Godine 2008. svečano je obilježena šezdeseta obljetnica proglašenja.

Javna ustanova za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima Krapinsko-zagorske županije, Muzeji Hrvatskog zagorja i Muzej evolucije, obilježili su taj važan datum prigodnim programom nazvanim Dani geološke baštine u Krapini. Održan je okrugli stol i popratna izložba.

Izdana je prigodna poštanska omotnica i pečat. Na lokalitetu nalazišta postavljene su interpretacijske ploče. Predavanje o neandertalcima i genima održao je Jakov Radovčić. U svojoj knjizi on navodi: „Gorjanović tako prvi smjelo povezuje anatomiju pračovjeka s anatomijom suvremenih ljudi i time u znanost o fosilnom čovjeku, a na osnovi konkretnih nalaza, uvodi ideju

⁸ Lončar Uvodić, L. Kneippova zgrada : svjedok vremena od otkrića na Hušnjakovom brdu do danas. Krapina, Muzeji Hrvatskog zagorja, 2015., str.38

o razvojnem putu čovjeka. Opisujući anatomska obilježja kostiju glave, Gorjanović ih uspoređuje s neolitskim lubanjama pronađenima u Vučedolu, u Slavoniji“.⁹

Slika 1. Hušnjakovo, nalazište krapinskih neandertalaca

1.2.2. Muzej evolucije

Nalazište na Hušnjakovom brijegu važan je aspekt „krapinske muzejske priče“. Atmosfera prapovijesti i neandertalskog života pojačana je skulpturama – rekonstrukcijama od okirola. To su oko ognjišta okupljena neandertalska obitelj i životinje (sivi vuk, špiljski medvjed, dabrovi) čiji su ostaci pronađeni u slojevima pješčenjaka. Da bi se očuvao taj autentični kontekst, potrebno je zaštititi nalazište i ostatak pješčenjačke polušpilje, koja je ugrožena slijedom

⁹ Radovčić, J. Dragutin Gorjanović - Kramberger i krapinski pračovjek : počeci suvremene paleoantropologije; Zagreb: Hrvatski prirodoslovni muzej : Školska knjiga, 1988.Str. 33.

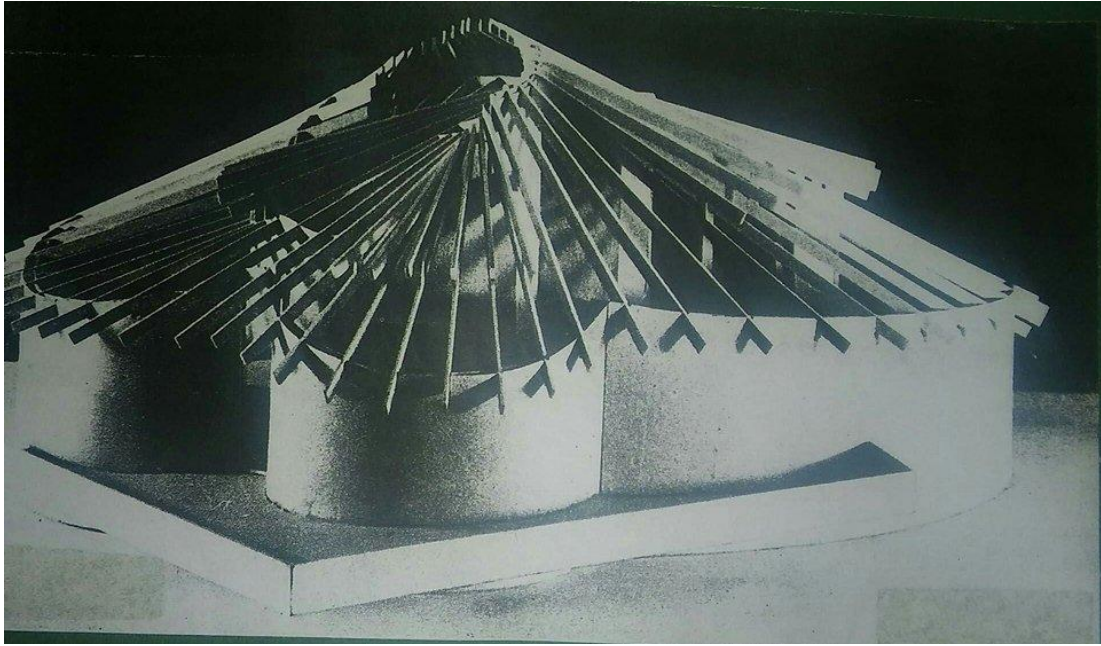
prirodnih mijena. Važno je stvoriti optimalne uvjete i zaštititi nalazište, te osmisliti adekvatan prezentacijski koncept.

U blizini Hušnjakovog brijega te u okolici pretpovijesnog parka nalaze se dva kompleksa. Prvi je zgrada nekadašnjeg Muzeja evolucije, a drugi, zaklonjen od pogleda, novi je Muzej krapinskih neandertalaca. Stari muzej nikad nije imao svoju zgradu, već je to bio prostor nekadašnjeg Kneippovog lječilišta. Bila je to zgrada sagrađena u obliku jednokatnice sa visokim potkrovljem. Ubrzo nakon otvaranja, zgrada lječilišta dograđena je povezivanjem glavnog dijela s pomoćnom zgradom. Tijekom godina, lječilište je zatvoreno i zgrada je imala više namjena, ali se izvorni prostor nije puno mijenjao. Nakon što je „Polupećina Hušnjakovo kod Krapine i okolica te pećine“ odlukom Zemaljskog zavoda za zaštitu prirodnih rijetkosti Zagreb proglašena zaštićenom prirodnom rijetkošću, počelo se sve više razmišljati u smjeru revitalizacije lokaliteta i osnivanja muzeja koji bi ga pratio.

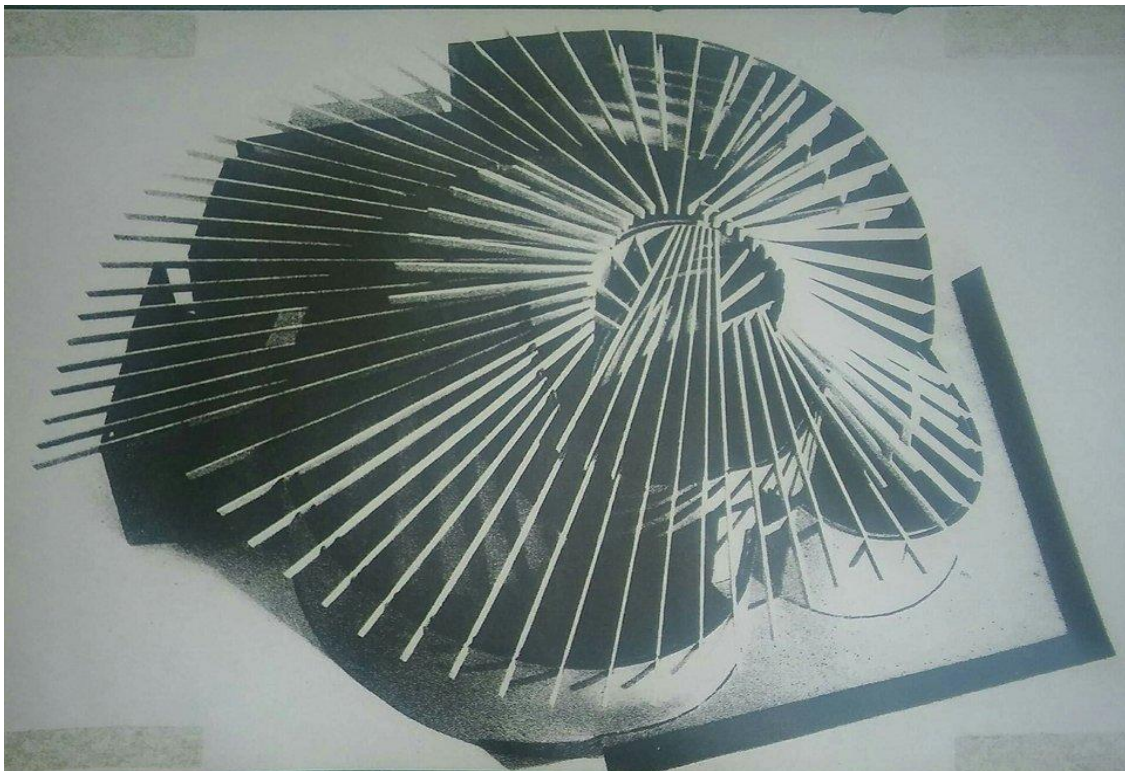
Zanimljiv je opis prvog idejnog projekta muzeja, objavljen u Večernjem listu, 23.rujna 1965.: „Okrugla zgrada promjera 28 metara, u sredini sa slobodnim prostorom i travnjakom u čijem bi centru bila postavljena bista pronalazača Gorjanovića. Idejni prostor, prema idejnom projektu, počeo bi maketom atoma i poslije detaljnog kronološkog pregleda svih važnijih otkrića na području paleoantropologije, završio bi maketom satelita.“

Sve do 80-tih godina 20.stoljeća nije se odustajalo od ideje izgradnje nove zgrade prema rješenju arhitekta Vjenceslava Richtera i postavu Stjepana Čanađije. O tome u svom magistarskom radu govori Ana Töpfer: „Naravno da bi u ovom parku bio centralna i dominirajuća točka Muzej evolucije, kako je to predvidio ing. Vjenceslav Richter u vidu amonita sa spiralnim tokom, gdje bi se posjetilac kretao od prapočetka kroz cijelu svjetsku kulturu i civilizaciju do čovjekovog leta u svemir, sa slikovitom postavom koju je predložio dr. Stjepan Čanađija.“¹⁰

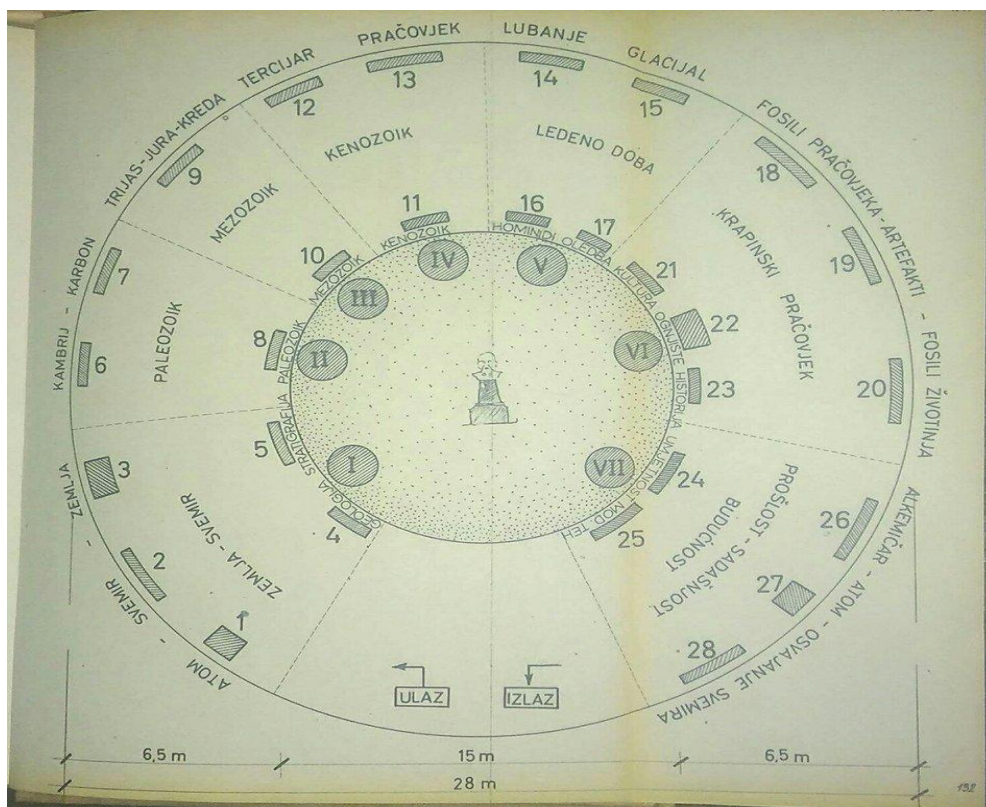
¹⁰ Töpfer, A. Muzeji i zaštićeni objekti prirode kao faktori turizma u Krapini : magistarski rad. Zagreb : Centar za postdiplomski studij, 1980. Str.146

Slika 2. Maketa Muzeja evolucije prema idejnom projektu Vjenceslava Richtera

Slika 3. Maketa Muzeja evolucije prema idejnom projektu Vjenceslava Richtera

Slika 4. Postav Muzeja evolucije prema dr. Stjepanu Čanađiji

Povijest muzejske zgrade Muzeja evolucije vezana je uz povijest zgrade Kneippovog lječilišta, sagrađene 1903. godine. Lječilište je zatvoreno 1930. godine. Zgrada je služila pedesetih godina 20. stoljeća kao đачki internat, te za smještaj radnika zaposlenih na izgradnji Zagorske magistrale (Zagreb-Krapina).¹¹

¹¹ Lončar Uvodić, L. Kneippova zgrada : svjedok vremena od otkrića na Hušnjakovom brdu do danas. Krapina, Muzeji Hrvatskog zagorja, 2015.Str.38.

Slika 5. Zgrada Kneippovog lječilišta i park

Iznimne zasluge za revitalizaciju Hušnjakova šezdesetih godina prošloga stoljeća imala je šumarska inženjerka Ana Töpffer. Šumsko gospodarstvo započelo je sanaciju terena i pošumljavanje 1960.godine. Godine 1963. osnovna je Komisija za uređenje lokaliteta Hušnjakovo. Neki od članova su bili: Ana Töpffer (ing. šumarstva), Antun Kozina i Stjepan Nežmahen (Gradski muzej Krapina), Mijo Pavić (predsjednik općinske skupštine), dr. Mirko Malez (voditelj Geološko-paleontološke zbirke JAZU), Višnja Kramer (ing. arhitekture), Dragutin Kiš (ing. šumarstva). Komisija je dala niz prijedloga za uređenje lokaliteta i Muzeja evolucije. Kipar Stanislav Tucaković izradio je od plastične mase (okiol) skulpture za lokalitet prema uputama Mirka Maleza. Skulpture su postavljene 1966. godine.¹²

Komisija za uređenje lokaliteta Hušnjakovo predložila je rušenje zgrade Kneippovog lječilišta. Takvom prijedlogu usprotivile su se lokalne vlasti i šumari Šumskog gospodarstva. Predloženo je da se u zgradi otvori Muzej evolucije. Prijedlog Skupštine općine Krapina prihvatio je Odjel za prirodne znanosti JAZU 17. lipnja 1969. godine.

¹² Lončar Uvodić, L. Kneippova zgrada : svjedok vremena od otkrića na Hušnjakovom brdu do danas. Krapina, Muzeji Hrvatskog zagorja, 2015.Str.40-41.

Paleontolog dr. Mirko Malez dao je idejni nacrt muzejskog postava. Prikazana je geološka prošlost, odnosno, prezentirane su stijene Hrvatskog zagorja, geološke karte, geološki profili... Kroz muzejski postav težilo se prikazati razvoj života na Zemlji. Posebno zanimljivi bili su fosilni ostaci, originalni i replike. Razvoj čovjeka ilustriran je odljevima kostiju krapinskog neandertalca i odljevima kamenog oruđa. Postav je prikazivao povijest nalazišta i doprinos Dragutina Gorjanovića-Krambergera. Izložena je njegova bista, djelo Vanje Radauša. Prikaz prethistorijske paleolitske umjetnosti našao je mjesto na izdvojenim panoima.

Muzej je otvoren za javnost 11. rujna 1971. godine. Tada je uprava Muzeja prešla s Fonda za unapređenje šuma općine Krapina na Šumsko gospodarstvo Zagreb. Muzejski savjet tek je 1975. godine formalno odobrio rad Muzeja. Unatoč brojnim preprekama (organizacijskim i materijalnim), Muzej je našao svoju publiku. Posjećivale su ga tada većinom grupe učenika i turisti. Godine 1973. osnovana je Galerija Hušnjakovo. Izložbe akademskih umjetnika i slikara amatera bile su česte i rado posjećivane.

Muzej evolucije bio je smješten na katu. Međutim, s godinama su postali sve izraženiji nedostaci – ne samo u konceptu i prezentaciji, nego i u fizičkoj održivosti same zgrade. Problemi s instalacijama, krovom, itd. samo su „vrh ledene sante“ te bi cijelu zgradu trebalo u potpunosti rekonstruirati, što se nije pokazalo isplativim u smislu obnove Muzeja. Nakon otvorenja novog Muzeja, u toj su zgradi danas smješteni uredi voditelja Muzeja i ostalih djelatnika, te radne i tehničke prostorije.

Dio muzejskog okoliša postao je, te do danas ostao, park skulptura Forma prima. Svojim suvremenim oblicima suprotstavlja se dalekoj prošlosti nalazišta, ali istovremeno i korespondira s njim. Međunarodni kiparski simpozij Forma prima održavao se od 1976. do 1982. godine, tijekom kojeg je razdoblja nastalo četrdesetak skulptura u hrastovom drvu, a neke od njih su sačuvane u Parku - šumi Josipovac koji je upisan u Registar kulturnih dobara.¹³

Stalni postav Muzeja obogaćen je 1980. godine poklonom Zlate Vuković, supruge pok. Stjepana Vukovića, kustosa Gradskog muzeja u Varaždinu. Bila je to zbirka eksperimentalne arheologije. Posebno mjesto u zbirci imala je rekonstrukcija naprave za bušenje kamena. Uz ove „svijetle trenutke“, Muzej je prolazio kroz vrijeme stagnacije i neimaštine. Uočava se propadanje i oštećivanje rekonstrukcija praljudi i životinja uslijed nebrige i utjecaja atmosferilija, te

¹³ Lončar Uvodić, L. Kneippova zgrada : svjedok vremena od otkrića na Hušnjakovom brdu do danas. Krapina, Muzeji Hrvatskog zagorja, 2015.Str.45.

mijenjanja uprava. Godine 1982. osnovana je radna organizacija Muzeji i galerije, koja je trajala do 1988. godine kada Muzej postaje dio Centra za kulturu, umjetnost i informiranje u Krapini.

Godine 1993. Muzej evolucije postaje vlasništvo Republike Hrvatske. Ovo je razdoblje novog rukovodstva i rada temeljenog na suvremenim muzejskim načelima. Ravnatelji su od tog trenutka do danas bili: Zorislav Drempetić Hrčić, Goranka Horjan i Vlasta Krklec. U tom periodu organizirane su brojne izložbe, simpoziji, okrugli stolovi, edukativni programi. Posebno mjesto zauzima tradicionalna „Ljetna geološka škola“ za djecu predškolskog i školskog uzrasta, te Dani Dragutina Gorjanovića Krambergera.

1.2.3. Muzej krapinskih neandertalaca

Kako je već napisano, Muzej evolucije bio je smješten u devastiranoj Kneippovoj zgradi, bez adekvatnih uvjeta za smještaj osoblja, depoa i muzeološku prezentaciju. Želja je bila da se osmisli i provede projekt koji će naglasiti i upotpuniti značaj krapinskog lokaliteta. Stoga je 1998. godine izrađena nova koncepcija Muzeja krapinskih neandertalaca, nacrt muzejske zgrade i plan uređenja pretpovijesnog parka. Put do ostvarenja tog zahtjevnog projekta trajao je jedanaest godina. Izgradnju su usporile i imovinsko – pravne zavrzame i nejasni organizacijski ustroj Muzeja. Naime, do 1998. godine Muzej evolucije bio je u vlasništvu Grada Krapine i pod upravom Pučkog otvorenog učilišta. Godine 2002. Republika Hrvatska preuzela je osnivačka prava nad Muzejom evolucije i lokalitetima Josipovac i Hušnjakovo. Definirano je i njegovo pripojenje Muzejima Hrvatskog zagorja.¹⁴

Novi Muzej krapinskih neandertalaca otvorio je svoja vrata posjetiteljima 27. veljače 2010. godine. Atraktivnost arhitekture i inovativnost postava privukle su velik broj posjetitelja. Do kraja 2010.godine posjetilo ga je 155,856 ljudi. Naziv novog Muzeja, kao i kompletni koncept postava, osmislili su i zajednički potpisuju paleontolog Jakov Radovčić i arhitekt Željko Kovačić. Jakov Radovčić istaknuti je paleontolog i muzealac. Njegovo djelovanje vezano je uz Hrvatski prirodoslovni muzej u Zagrebu i zbirku originalnih ostataka krapinskih neandertalaca. Autor je koncepcije Muzeja krapinskih neandertalaca. Arhitekt Željko Kovačić priznat je kao vrstan autor muzejskih, galerijskih i izložbenih postava. Njima je dodijeljena Godišnja nagrada Hrvatskog muzejskog društva za 2010.godinu, za autorski projekt i realizaciju Muzeja krapinskih neandertalaca u Krapini.

¹⁴ NN, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2002_11_134_2150.html

2. Upravljanje Muzejem

Promjene u globalnoj društvenoj okolini krajem 20.stoljeća te ubrzana tehnologizacija i razvoj medija dovele su i do novih promišljanja i zahtjeva unutar muzejske politike. Na muzejske institucije, kao ustanove koje se u Republici Hrvatskoj i drugdje prvenstveno financiraju iz državnog proračuna, značajno su utjecale političke situacije i krize, što je rezultiralo smanjivanjem proračunskih sredstava i „guranjem“ muzeja na tržište. Muzeji se tako, kao dio tog „okoliša“, suočavaju s mnogo većim pritiscima i zahtjevima nego li ikad prije.¹⁵ Našli su se u situaciji kada se moraju boriti za svoju opstojnost, jer slijedom prezasićenosti muzejskog tržišta ona nije garantirana. Konkurencija je velika i muzeji trebaju uložiti velike napore da pronađu adekvatan balans u odgovoru na zahtjeve tržišta i svoje mogućnosti. Temeljni pritisci s kojima se muzeji suočavaju mogu se podijeliti na: političke, ekonomske i društvene. Kako bi se na njih moglo odgovoriti, muzeji trebaju mijenjati svoj način upravljanja oslanjajući se na ključne izvore:

- Mjerenje učinkovitosti: obuhvaća evaluaciju, mjerenje odnosa kvalitete i kvantitete, te da li muzejsko iskustvo opravdava vrijednost novca kojim posjetitelji plaćaju svoj boravak u muzeju.
- Financije: načini i mogućnosti putem kojih se muzej može financirati, budžet
- Muzejska zgrada: uključuje sam prostor, zbirke¹⁶

Pred muzejima je dug put do stabilnosti, napredak dolazi s procesom promjene, koja nije uvijek laka i jednostavna, ali je potrebna. Muzeji tako imaju mogućnost preispitati svoje načine djelovanja, te iskoristiti priliku, ne samo da opstanu u sadašnjosti, već i da prosperiraju u budućnosti.¹⁷

2.1. Razine upravljanja

Prema Zakonu o muzejima¹⁸ razine muzejskog upravljanja čine:

- Muzejsko vijeće

¹⁵ Moore, K. Museum management. Routledge, 1994. str.1.

¹⁶ Moore, K. Museum management. Routledge, 1994. str.9-12.

¹⁷ Moore, K. Museum management. Routledge, 1994. str.2.

¹⁸ NN, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_10_110_2121.html, 2017

Sastoji se od pet do sedam članova, od kojih većinu imenuje osnivač, najmanje jednog bira stručno vijeće, a ako ono nije osnovano, onda stručno muzejsko osoblje, te jednog člana biraju svi radnici sukladno Zakonu o radu¹⁹. Prema članku 25. Zakona o muzejima, njegova uloga je da:

- donosi programe rada i razvoja javnog muzeja i galerije na prijedlog ravnatelja i uz pribavljeno mišljenje stručnog vijeća, a ako ono nije osnovano, uz mišljenje stručnog muzejskog osoblja, te nadzire njihovo izvršavanje
- usvaja financijski plan i godišnji obračun te izvješće o izvršenju programa rada i razvoja javnog muzeja i galerije
- donosi statut uz prethodnu suglasnost osnivača, odnosno osnivača s većinskim udjelom
- donosi druge opće akte javnog muzeja i galerije sukladno statutu
- obavlja druge poslove određene zakonom, aktom o osnivanju i statutom

Muzejsko vijeće Muzeja Hrvatskog zagorja sastoji se od pet članova, od kojih tri imenuje osnivač, jednog bira stručno vijeće muzeja, a jednog biraju muzejski zaposlenici.

- Ravnatelj upravlja muzejom:
- organizira i vodi rad i poslovanje javnog muzeja i galerije
- predlaže program rada i razvoja
- vodi i odgovara za stručni rad javnog muzeja i galerije
- predstavlja i zastupa javni muzej i galeriju u pravnom prometu i pred tijelima državne vlasti
- obavlja druge poslove predviđene zakonom, aktom o osnivanju i statutom.

Ravnateljica Muzeja Hrvatskog zagorja ravnateljica je i Muzeja krapinskih neandertalaca, no on ipak ima svog voditelja koji također obavlja određene funkcije upravljanja. Prema članku 25. Statuta Muzeja Hrvatskog zagorja, voditelji ustrojbenih jedinica su muzejski radnici s posebnim ovlastima i odgovornostima koji za svoj rad odgovaraju ravnatelju kojemu podnose polugodišnja, godišnja i druga izvješća.²⁰

- Stručno vijeće

¹⁹ NN, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_10_110_2121.html

²⁰ Dokumenti. // Statut Muzeja Hrvatskog zagorja, <http://www.mhz.hr/downloads/pdf/javna%20nabava/STATUT%20MHZ-a.pdf>, 2017

Stručno vijeće sastoji se od najmanje tri člana stručnog muzejskog osoblja. Njega čine kustosi, muzejski savjetnici, muzejski pedagozi, dokumentaristi, informatičari, voditelji marketinga, knjižničari, muzejski tehničari, prodavači...Stručno vijeće razmatra i daje mišljenja o stručnim i drugim pitanjima rada i razvitka muzeja i galerije, predlaže način organiziranja i vođenja stručnog rada, plan i program rada muzeja i galerije te obavlja i druge poslove određene aktom o osnivanju, statutom muzeja i galerije ili drugim općim aktom.

Stručno vijeće Muzeja Hrvatskog zagorja sastoji se od šest članova. Njega čine voditelji ustrojbenih jedinica te ravnatelj.²¹

2.2. Politika upravljanja (poslanje, misija, vizija)

Muzejsko upravljanje čini važan element muzejskog djelovanja. Potrebno je da je uspostavljeno poslanje muzeja, mandat te realizirali ciljevi i zadaci. Upravljačka politika svakog muzeja temeljena je na njegovom poslanstvu, te misiji i poruci koju želi prenijeti zajednici. Kako se navodi na web stranici Muzeja Hrvatskog zagorja, njihova vizija je sudjelovati u izgrađivanju demokratskog društva te promicati međusobno razumijevanje i toleranciju putem odgovornog korištenja prirodne i kulturne baštine.²²

Upravo je pitanje odgovornosti muzeja u suvremenom društvu posebno naglašeno. Njihova uloga kao pokazatelja dobrih praksi, poticatelja i koordinatora društvene svijesti od velike je važnosti u globalnom i lokalnom okruženju.

Poslanje je kratka, jasna i inspirativna izjava o važnosti muzeja i onome što predstavlja. Poslanje Muzeja Hrvatskog zagorja odražava se u sljedećoj izjavi:

„Poslanje Muzeja Hrvatskog zagorja jest razvoj svih segmenata muzejske djelatnosti na dobrobit društva i okruženja u kome djeluje. Oslanjajući se na ICOM-ovu definiciju muzeja, brigom za kulturnu i prirodnu baštinu Hrvatskoga zagorja Muzeji osiguravaju razmjenu informacija i protok znanja neophodan za razumijevanje čovjeka i društva. Kompleksan ustroj muzeja omogućuje međusobnu razmjenu iskustva, vještina, znanja i ideja i putem tog učenja kroz zajedništvo potiče se regionalni, nacionalni i internacionalni održivi razvoj. Isticanjem ključnih

²¹ NN, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_10_110_2121.html, 2017

²² Dokumenti. // Muzeji Hrvatskog zagorja, <http://www.mhz.hr/O%20Muzejima/Dokumenti>, 2017

vrijednosti i strateških ciljeva, sukladno karakteru svojih zbirki, Muzeji ostvaruju opću viziju i poslanje realizacijom svojih godišnjih i višegodišnjih planova rada.²³

Mandat govori o nadležnosti muzeja, o tome koja je njegova odgovornost nad materijalnom baštinom koju prezentira. Muzej krapinskih neandertalaca ima specifičan zadatak. Iako nema u svojoj nadležnosti dio autentične materijalne baštine mora tu „prazninu“ nadopuniti kvalitetnom prezentacijom i komunikacijom.

Ciljevi se odnose na dugoročne ciljeve koje muzej ima u odnosu na razvoj zbirki i aktivnosti, te uključuje sve ono prema čemu muzej teži. Zadaci se iskazuju kao kratkoročni koraci prema dugoročnim ciljevima.

U Strateškom planu Muzeja Hrvatskog zagorja za razdoblje od 2016. do 2019.godine ističu se opći i posebni ciljevi.

Opći ciljevi su:

- Podizanje standarda kvalitete u akviziciji i čuvanju muzejske građe i spomenika kulture u kojima je ona smještena
- Uvesti poboljšanja u upravljanju, aktivnije uključivanje zaposlenika u procese odlučivanja, sukladno tome provesti distribuciju odgovornosti i poboljšanje transparentnosti poslovanja
- Poboljšati komunikaciju Muzeja s korisnicima, partnerima i suradnicima u zemlji i inozemstvu²⁴

Unutar općih, ističu se neki posebni ciljevi:

- Nastavak poslova na obradi, registraciji i digitalizaciji zbirki i dokumentacije
- Poticanje stručnog i znanstvenog rada u Muzejima
- Provoditi kontinuiranu edukaciju za djelatnike
- Stvaranje uvjeta za razvoj novih usluga i umrežavanja resursa
- Povećati prisutnost Muzeja na portalima i društvenim mrežama
- Aktivnije povezivanje s kulturnim industrijama, turizmom i medijima²⁵

²³ Dokumenti. // Muzeji Hrvatskog zagorja, <http://www.mhz.hr/O%20Muzejima/Dokumenti>

²⁴ Dokumenti. // Strateški plan Muzeja Hrvatskog zagorja, http://www.mhz.hr/downloads/pdf/o%20muzeju/Strateski_MHZ_2016-2019_.pdf

²⁵ Ibidem

2.3. Organizacijska struktura (službe)

Unutar domene ustroja, Muzej krapinskih neandertalaca ne djeluje kao samostalna institucija, već potpada, kao što sam napisala, pod nadležnost Muzeja Hrvatskog zagorja. Muzeji Hrvatskog zagorja obuhvaćaju sljedeće muzejske institucije koje se nalaze na području Krapinsko – zagorske županije:

- Dvor Veliki Tabor, Desinić
- Galerija Antuna Augustinčića, Klanjec
- Muzej krapinskih neandertalaca, Krapina
- Muzej seljačkih buna, Gornja Stubica
- Muzej „Staro selo“ Kumrovec

Svima njima zajednička je jedinstvena financijsko – računovodstvena služba, te služba za opće i pravne poslove. Krovna organizacija koja nadzire rad Muzeja Hrvatskog zagorja je Ministarstvo kulture Republike Hrvatske.

S obzirom na način ustroja, Muzej krapinskih neandertalaca nema samostalne službe. Unutar Muzeja Hrvatskog zagorja postoje službe:

- Služba za računovodstvene i financijske poslove (u njoj djeluju voditelj službe, financijski referent i knjigovođa)
- Služba za marketing (njome upravlja stručni suradnik za marketing)
- Služba za kadrovske, pravne i opće poslove
- Tajništvo i pismohrana

Službe čine temelj upravljačke politike usmjerene na dobrobit muzeja. Kvalitetan kratkoročan i dugoročan plan, organizacija, koordinacija i kontrola službi te odnos s javnošću čine preduvjete za dobar rad i razvoj muzeja. Prema G.B. Goodeu (Smithsonian Institutions, 1895) temeljni uvjeti za rad muzeja su:

- Stabilna organizacija
- Konačni plan
- Fundus te mogućnosti za njegovo proširivanje
- Djelatnici/osoblje
- Sredstva za rad i financije

- Sigurna muzejska zgrada²⁶

Marketing

Marketing je važan dio muzejske prakse. Performansi, elektronički i interaktivni mediji i novi koncepti u fokus stavljaju komunikaciju, edukaciju i zabavu. Slijedom toga, razvila se bojazan da će muzeji biti prisiljeni u potpunosti prilagoditi se publici, dati im „točno ono što žele“ te tako postati veliki tematski parkovi²⁷. Usprkos tome, muzeji moraju promišljeno razrađivati strategije marketinga kako bi se uspješno etablirali na tržištu.

Cilj je stvoriti širok dijapazon aktivnosti i usluga koje bi korisniku omogućile stjecanje iskustva, kao temeljne zadaće svakog muzejskog djelovanja. Uloga kvalitetnog muzejskog marketinga je da prikaže muzej u pozitivnom svjetlu i stvori uvjete koji bi omogućili bolji rad i razvoj muzeja. Muzejski marketing je važan za uspostavljanje veze s posjetiteljima i publikom, kako bi muzejsko iskustvo bilo potpuno i zadovoljavajuće.

Ovisno o veličini muzeja, postoje razni pristupi marketingu. Uglavnom su veći muzeji ti koji imaju potrebu za uspostavom marketinškog odjela, dok manji muzeji marketinšku korist mogu dobiti preko stručnog djelatnika ili volontera unutar zajednice. Kao četiri primarne zadaće marketinškog stručnjaka u muzeju izdvajaju se:²⁸

- informiranje drugih muzejskih menadžera o tržišnom okruženju i trendovima
- sudjelovanje u izradi godišnjih ciljeva i strategiji pribavljanja resursa
- definiranje marketinške uloge u strateškom planiranju
- koordinacija različitih marketinških službi

Unutar marketinškog planiranja, najvažniju stavku čine korisnici, (odnosno), odnos muzeja prema korisnicima. Muzej koji ima u vidu svoju publiku, formirat će svoju marketinšku strategiju tako da uzima u obzir njezine interese u planiranju izložbi, programa i aktivnosti. Uz to, provodit će istraživanja i segmentirati tržište prema različitim potrebama i interesima. Neprestano će razvijati nove alate i komunikacijsko – prezentacijske vještine.

Za dobar marketing potrebni su:

²⁶ Moore, K. Museum management, Routledge, 1994. str.2-3.

²⁷ Moore, K. Museum management. Routledge, 1994. str.12.

²⁸ Kotler, Neil.G. Museum marketing and strategy //skripta s predavanja Marketing baštine, ak. god. 2016/2017, Katedra za muzeologiju

- organizacijska struktura
- ljudski resursi
- marketinški plan
- marketinški proračun²⁹

Organizacijska struktura podrazumijeva veličinu (veliki muzeji – formalna struktura, mali muzeji – neformalna struktura), strategiju (veliki muzeji – centralizirana struktura, mali muzeji – decentralizirana struktura). Ljudski resursi se odnose na osoblje koje mora biti sposobno, motivirano i stručno. Osnovni cilj marketinškog plana je razvijanje i ostvarivanje izvedbenih ciljeva. Marketinški proračun uključuje financijski plan za narednu godinu, regulaciju financijske aktivnosti tijekom godine, te služi kao mjerilo uspješnosti marketinških strategija. Razlikuje se tradicionalni i programski budžet – gdje u tradicionalni ulaze plaće, beneficije, opskrba, troškovi najma,...; dok programski budžet brine o istraživanjima, izložbama, zbirka.)³⁰

Odjel marketinga Muzeja Hrvatskog zagorja dio je Službe za financije. Vodi ga voditeljica marketinga koja koordinira poslovanje s voditeljima ustrojbenih jedinica i uredom ravnateljice. Ona obavlja sve djelatnosti koje se tiču informiranja javnosti, dokumentacije i kreiranja marketinške politike. Marketinška politika podrazumijeva: marketinški plan, press – clipping, provedbu anketa i medijske analize, te komunikaciju s drugim institucijama, muzejima, donatorima i sponzorima. Ciljanim usmjeravanjem marketinškog djelovanja (kao i marketinškim alatima) gradi se slika i ugled Muzeja Hrvatskog zagorja, pospješuje vidljivost unutar zajednice te osigurava transparentnost rada Muzeja. Na web stranici Muzeja istaknuti su marketinški ciljevi i aktivnosti. Kao glavni cilj navodi se učinkovito komuniciranje s okruženjem te efikasno prikupljanje i obrada informacija za ustanovu kako bi što bolje služila korisnicima i ispunjavala javni interes. Aktivnosti uključene u to su:

- Komunikacija u kriznim situacijama
- Odnos s javnošću (glasnogovornišтво, press konferencije) i moderiranje događaja
- Izrada sadržaja za brošure i korporativne novine
- Suradnja s tercijarnim sektorom (sektor turizma)
- Suradnja s jedinicama lokalne samouprave i uprave u pripremi događaja i manifestacija
- Izrada promotivnih materijala i oglašavanje

²⁹Kotler, Neil.G. Museum marketing and strategy // skripta s predavanja Marketing baštine, ak. god. 2016/2017, Katedra za muzeologiju

³⁰Ibidem

➤ Poslovi vezani uz prikupljanje donacija i sponzorstva³¹

Marketinški odjel ima za cilj kroz spektar raznovrsnih alata i aktivnosti predstaviti svoje mogućnosti, poboljšanja, ono što čini Muzej prepoznatljivim kako bi mogao privući novu publiku i zadržati postojeću. Ujedno, na taj način promicati – ne samo Muzej, već i zajednicu, Hrvatsko zagorje u cjelini.

Imajući u vidu kulturni i baštinski identitet svake ustrojbene jedinice, promicanje nematerijalne baštine, kao i zajedničku sliku jedinica, teži se njihovoj što boljoj i potpunijoj prezentaciji. Tako se primjerice, posebna pažnja posvećuje osmišljavanju te brendiranju novih proizvoda i programa.

Osim aktivnosti usko vezanih uz samo poslanje Muzeja, važno je spomenuti i popratne aktivnosti u kojima Muzej sudjeluje. On služi kao platforma za razne aktivnosti i involviranost zajednice u Muzej. To se odnosi na organizaciju raznih priredbi i koncerata, team building za poduzeća i tvrtke („event management“) i slične sadržaje.

Naravno, da bi marketinška politika bila uspješna i prilagođena potrebama Muzeja, potrebna je neprestana edukacija, stručno usavršavanje i praćenje trendova. Publika je najvažnije mjerilo rada Muzeja. Ako je ona zadovoljna i motivirana, uvijek će se vraćati muzeju i iskustvu koje mu ono pruža. Muzej krapinskih neandertalaca u svom je dosadašnjem radu pokazao da je privlačan posjetiteljima. Prisutan je u medijima, a uvršten je i u organiziranu turističku ponudu.

Osoblje

Osoblje Muzeja krapinskih neandertalaca čine stručni djelatnici, tehničko osoblje, te pomoćno osoblje (blagajnica, spremačica i zaštitar). Stručne poslove obavljaju voditelj Muzeja Jurica Sabol, dipl. ing. geol. i kustos, Eduard Vasiljević, kustos i dipl. ing. geol te muzejska pedagoginja Lorka Lončar Uvodić, prof. Tehničko osoblje čine viši muzejski tehničar Siniša Laginja i Goran Smrečki, pomoćni muzejski tehničar. Blagajnik – administrator je Ljiljana Kamenečki, spremačica je Nevenka Vučilovski, a zaštitar je Josip Matuša.

³¹ Marketing. // Muzeji Hrvatskog zagorja, <http://www.mhz.hr/O%20Muzejima/Marketing>, 2017

Financije

Muzej krapinskih neandertalaca, kao muzej u sastavu dio je jedinstvenog financijskog plana Muzeja Hrvatskog zagorja. Prema Statutu, članak 20. izvori njegovog financiranja, sredstava za rad i programa osigurani su iz:

- Državnog proračuna Republike Hrvatske
- Proračuna županija, gradova i općina na području kojih se nalaze zbirke i lokaliteti na kojima Muzej djeluje
- Vlastitih sredstava ostvarenih na tržištu rada, istraživačkih i stručnih projekata, nadzora arheoloških lokaliteta, arheoloških elaborata i savjeta, ekspertiza, nakladničke i druge djelatnosti
- Drugih prihoda u skladu sa zakonom³²

Drugi izvori financiranja uključuju:

- Prihode u skladu s međudržavnim ugovorima
- Sredstva iz EU fondova
- Zaklade, donacije, sponzorstva
- Ostvarene ugovorne dobiti u skladu sa zakonom³³

Financijski plan Muzeja Hrvatskog zagorja dijeli se na redovnu i programsku djelatnost.

Financijski podaci za 2016.godinu pokazuju da najveći prihodi pristižu iz nadležnog proračuna za financiranje poslovanja. Oni su iznosili 8.399.357,00 kuna.

Značajan vlastiti prihod Muzej krapinskih neandertalaca ostvario je 2016.godine. Ostvaren je:

- Prodajom ulaznica (2.178.845,00 kn)
- Uslugama vođenja radionica (259.675,00 kn)
- Prodajom suvenira (445.773,30 kn)

³² Dokumenti. // Statut Muzeja Hrvatskog zagorja
<http://www.mhz.hr/downloads/pdf/javna%20nabava/STATUT%20MHZ-a.pdf>

³³ Ibidem

3. Suvremeni Muzej krapinskih neandertalaca

Nova zgrada i postav Muzeja krapinskih neandertalaca najznačajniji je i najveći kulturni projekt grada Krapine dosad. On nije važan samo za Krapinu i hrvatsku baštinu, nego i za svjetsku. Izgradnja Muzeja bila je označena kao „kapitalni projekt Republike Hrvatske“. Otvorenjem novog, suvremenog i interaktivnog muzeja Krapina je privukla raznolik spektar posjetitelja – antropologe i druge znanstvenike, muzeologe, obitelji s djecom, turiste... Novi koncept postava muzeja ponudio je novo, drugačije iskustvo.

Muzej krapinskih neandertalaca ukopan je između brda Josipovac i Hušnjakova, u neposrednoj blizini Hušnjakova brijega i nalazišta ostataka neandertalskih kostiju i oruđa. Muzej je smješten u prirodni ambijent, ujedno i zamišljen na način da asocira na pretpotopni dom neandertalskog čovjeka.

Muzejsko iskustvo započinje ulaskom u okoliš Muzeja. Posjetitelj može na početku svog „puta“ biti pomalo zbunjen, jer ne postoje dovoljno jasne i pregledne oznake o tome gdje se Muzej nalazi. Ulazak u lokalitet Hušnjakovo ujedno je ulaz u park drvenih skulptura Forma prima. Nasuprot parka skulptura nalazi se stari, klasicistički kompleks – zgrada nekadašnjeg Kneippovog lječilišta, a kasnije Muzeja evolucije. Ispred nje se nalazi mali park, u kojem dominiraju modeli prapovijesnih životinja (sob, jelena, nosorog), iz vremena Muzeja evolucije i u prirodnoj veličini. Prilikom osmišljavanja novog Muzeja, njegovi idejni začetnici Jakov Radovčić i Željko Kovačić, imali su u planu i rekonstrukciju prapovijesnog parka krapinskih neandertalaca, kako bi se proširila turistička ponuda, a i pojačao doživljaj samog nalazišta. Taj projekt tek čeka svoju realizaciju. Iako je Krapina malo mjesto i podrazumijeva se da je „sve blizu“, muzej nije lako pronaći. Nedovoljno je istaknuta signalizacija u samom gradu, kao i na ulasku u prostor lokaliteta. Tu se nalazi samo jedna neuočljiva tabla s natpisom na hrvatskom jeziku. Turistička zajednica Krapine naručila je izradu šest metara visoke skulpture pračovjeka koja bi trebala istaknuti „turistički brend grada“. Skulpturu je izradio akademski kipar Denis Kraškovec i ona je postavljena uz prometnicu, blizu ulaza u lokalitet. Skulptura je svojevrsna signalizacija i pojačava vidljivost lokaliteta. Njezino postavljanje i izgled izazvali su brojne rasprave i kritike, ponajviše zbog odstupanja od znanstvene rekonstrukcije neandertalca. Ipak, skulptura privlači pažnju posjetitelja, najviše djece, koja se rado uz nju fotografiraju.

Šetnja kroz park skulptura vodi do Muzeja krapinskih neandertalaca, smještenog u skrovitoj dolini podno Josipovca. Posjetitelj se tako i prije ulaska u Muzej povezuje s prirodom i mirom te otvara svoj um svijetu koji ga čeka u Muzeju. U vanjštini muzejske zgrade dominira betonska konstrukcija i veliki stakleni zid u kojem se odražava okoliš nekadašnjeg prehistorijskog obitavališta, a i sam posjetitelj u njemu. Arhitektura muzeja podsjeća na izgled neandertalske nastambe. Važno je spomenuti i mali potok koji prolazi kraj Muzeja, a čiji prelazak simbolički označava ulazak u jednu drugu eru, svijet.³⁴

Muzej krapinskih neandertalaca polazište je tog svijeta, on je u cijelosti zamišljen na način da odražava evoluciju, razvoj civilizacije, te da na centralno mjesto postavi krapinskog neandertalca.

3.1. Arhitektura nove muzejske zgrade (autorstvo J.Radovčića i Ž. Kovačića)

Od samog početka razvijanja ideje novog muzeja, autori su nastojali da zgrada bude u skladu s temom koju predstavlja, kao i suvremenim muzejskim standardima. Kada se pokazalo da bi adaptacija dotadašnjeg prostora Muzeja evolucije bila neisplativa i iznimno skupa, krenulo se u osmišljavanje nove zgrade. Ona je građena za stalni postav, a ostali sadržaji su prema prvoj ideji trebali biti izvan nje, odnosno na drugim lokacijama unutar predviđenog pretpovijesnog parka projekta koji nije bio do kraja realiziran.

Muzejsko iskustvo nije ograničeno samo na unutrašnji prostor nove muzejske zgrade. Okoliš, vanjski prostor i izgled objekta također imaju veliku važnost. To je ono što posjetitelj prvo primjećuje, s čim se susreće prije nego što dođe u kontakt s predmetima i pričom koju nudi koncepcija muzejskog postava.

Prilikom gradnje Muzeja krapinskih neandertalaca uzet je u obzir kontekst i važnost čitavog lokaliteta Hušnjakovog brijega, koje, kao spomenik *in situ*, svjedoči o dalekoj prošlosti, ali sa čvrstim i neraskidivim vezama u sadašnjosti. Novi muzej zamišljen je na način da ocrta jedno i drugo. Na Josipovcu, brdu u neposrednoj blizini lokaliteta, pronađena je lokacija za izgradnju novog muzeja. Na taj je način lokalitet ostao pomalo izoliran, mističan, te snagom svoje autentičnosti omogućuje posjetiteljima posebno iskustvo prehistorijskog svijeta. Muzej, s druge

³⁴ Vukić, F. Kraneamus : Arhitektura i postav, Muzeji Hrvatskog zagorja, Krapina, 2011.Str.22.

strane reflektira taj svijet. Ukopan je između dva brežuljka. Ono što pojačava sugestivnost okoliša je arhitektura zgrade. Osmišljena je u obliku polušpilje, nekadašnjeg neandertalskog staništa. Svojom oblikom snažno asocira na autentičnu polušpilju na lokalitetu, koja se, nažalost, tijekom godina i zbog strukture tla, potpuno urušila. Polušpilja, kao centralno mjesto neandertalskog svijeta i života, postaje muzej – čuvar i interpretator tog svijeta. Kontekstualizacija je važan element svake interpretacije, te se očividno pazilo na nju i ovdje.

Zgrada je smještena uzdužno u odnosu na dolinu, ispunjavajući je svojom dužinom i veličinom, te ostavlja dojam stijene, čvrstog i stabilnog elementa u promjenjivom okolišu. Proporcije i izgled pročelja oslanjaju se na rekonstrukciju izgleda polušpilje i drugih sličnih nalazišta. Zgrada je uronjena u okoliš, te je pročelje zapravo njezin najimpozantniji dio. Ono je obloženo žutim miocenskim pijeskom, koji je bio i sastavni materijal urušene polušpilje. Osim samog „okvira“, pročelje je zapravo velika staklena stijena, ogledalo u kojem se odražava priroda. Ono reflektira i simboliku ulaza u nekadašnju polušpilju, koji je bio širok, otvoren te najčešće vodio u jednodimenzionalnu dvoranu. Potok proveden ispod objekta također ima svoju ulogu u kontekstualizaciji vanjskog okoliša Muzeja. Svojom žuborenjem označava protok vremena te, prekoračujući ga prije ulaska u Muzej, zapravo prelazimo iz sadašnjosti u prošlost, u svijet krapinskih neandertalaca.³⁵

³⁵ Ibidem

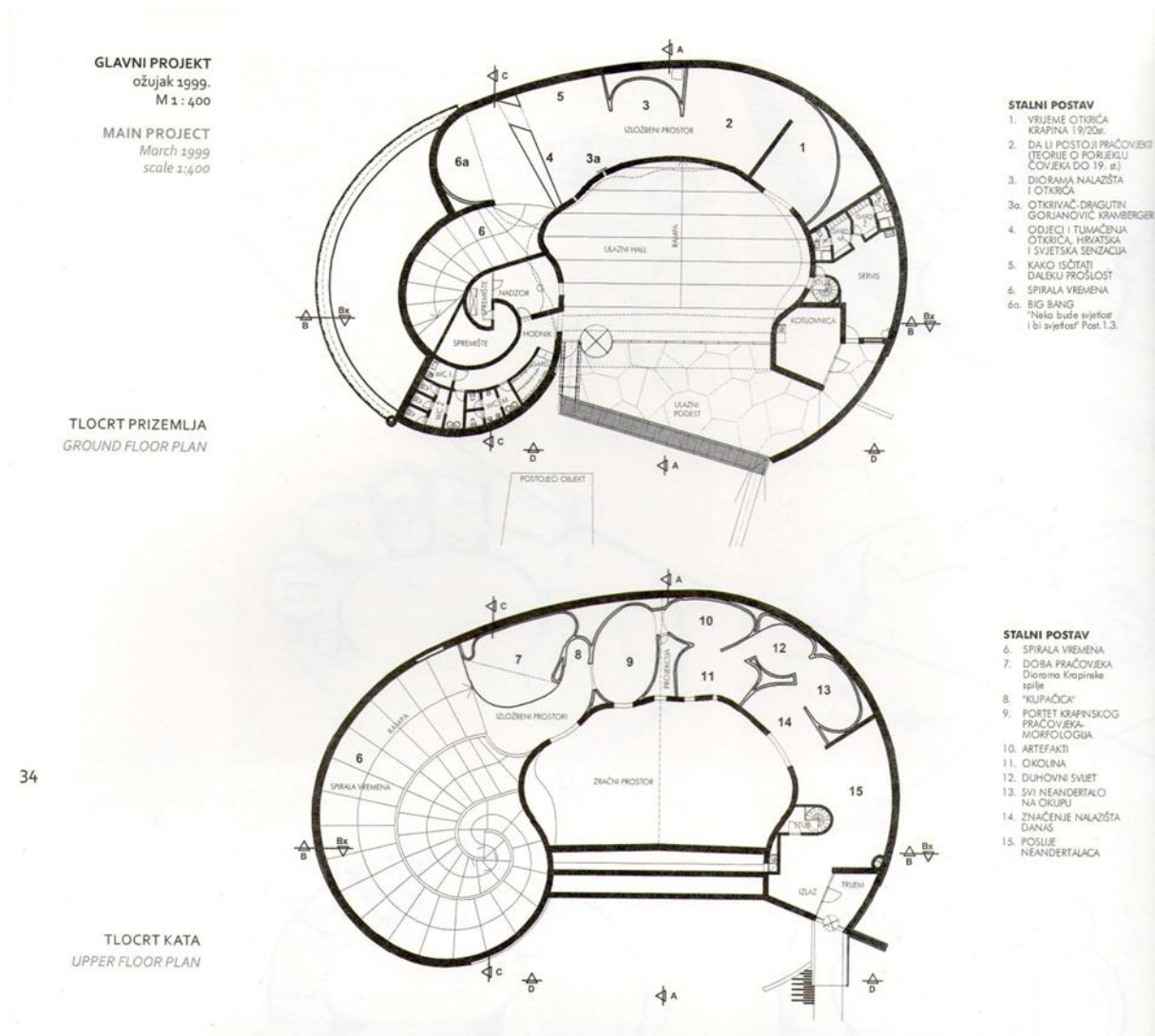
Slika 6. Pročelje muzejske zgrade

Unutrašnji ulazni prostor muzeja suvremena je interpretacija unutrašnjosti neandertalskog staništa. Materijal koji prevladava je beton. Zbog jednostavne strukture i sirovosti, dobro se uklapa u koncept postava i arhitekture, kojima je jedna od zadaća olakšati korelaciju s autentičnim svijetom neandertalskog čovjeka. Veliki ulazni prostor otkriva s desne strane još jedan otvor. I tu počinje putovanje kroz vrijeme, putovanje kroz muzejski postav. Prateći orijentacijske upute, posjetitelj prolazi kroz prostorije od kojih je svaka posvećena određenom segmentu, temi, ali u cjelini, povezana u zajedničku, jedinstvenu priču o geološkoj prošlosti Zemlje s naglaskom na razvoj čovjeka i važnost nalazišta krapinskih neandertalaca. Niz prostorija različitih dimenzija vodi u dominantni arhitektonski element muzeja – uspon u obliku pužnice usred koje se izdiže veliki model makromolekule DNA koji prodire kroz jedini otvor u stropu Muzeja. Zidovi su visoki, betonski te nose osnovnu strukturu zgrade. S kata se pruža pogled na otvoren tlocrt te je moguće obuhvatiti većinu onoga što ostaje iza posjetitelja koji se uspinje rampom. U rasporedu gornjih prostorija postoje dva otvora u zidu, što predstavlja vezu između ulaznog prostora, uvodnog filmskog prikaza i gornjih etaža, kada je posjetitelj već duboko uronjen u priču. Zadnja prostorija Muzeja je suvenirnica te mjesto gdje posjetitelji mogu

zapisati svoje dojmove i iskustva. Izlazak iz muzejske zgrade za posjetitelje ima efekt iznenađenja. Zamišljen je kao uređena šumska staza koja vodi na nalazište, te obogaćuje iskustvo Muzeja i njegovog postava.

Arhitektura zgrade je pomno osmišljena u odnosu na materiju i temu, imajući u vidu što bolju i kvalitetniju njihovu prezentaciju. S muzejskim postavom i nalazištem, ona čini jedinstvenu cjelinu, priča priču o jednom pradavnom vremenu, a i o ljudskoj vrsti općenito. Teško je dati jednoznačan odgovor na to koja je simbolika tlocrta, te koje značenje njegov oblik krije. Mogućnosti asocijacija su mnogobrojne. Tlocrt se može „čitati“ kao: pužnica, ljudski mozak, simbol razvoja čovječanstva ili fosilizirani puž. Najbolji odgovor na to dali su autori monografije Kraneamus, Feđa Vukić i Željko Kovačić: „Ta mogućnost asocijacija ne djeluje kao rasap ideja već kao bogatstvo prostorne školjke, koja sama po sebi, svojom jednostavnom i čistom arhitektonikom oblikuje scenu za muzej i dozvoljava svakom posjetitelju slobodnu imaginaciju i asocijacije.“³⁶

³⁶ Vukić, F. Kraneamus : Arhitektura i postav, Muzeji Hrvatskog zagorja, Krapina, 2011.Str.29.

Slika 7. Tlocrt prizemlja i kata muzeja, arh. Željko Kovačić

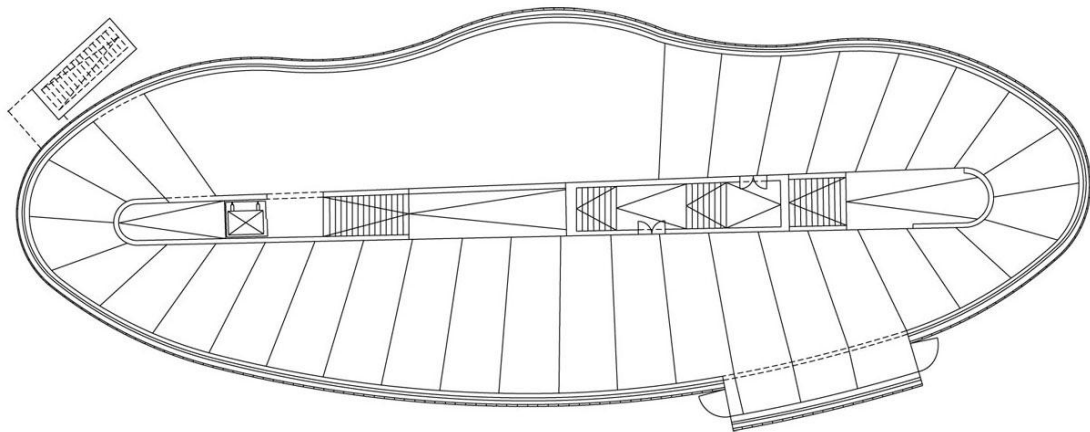
3.2. Usporedba Muzeja krapinskih neandertalaca i Muzeja Neandertal (Mettmann, Njemačka)

Muzej krapinskih neandertalaca tematski je muzej, koji svojim organizacijskim i prostornim rješenjima više odgovara interpretacijskom centru nego muzeju u punom smislu te riječi. Zgrada Muzeja je namijenjena postavu. On zauzima gotovo cijeli prostorni i arhitektonski okvir. Iz usporedbe oba muzeja vidljivo je da se Muzej krapinskih neandertalaca velikim dijelom oslanja na Neandertal muzej u Mettmannu, u Njemačkoj.

Slika 8. Neandertal muzej u Mettmannu

Izvor: http://portoacademy.info/index.php?page=guest_tatiana_bilbao&idd=52

Slika 9. Tlocrt Neandertal muzeja u Mettmannu

Izvor: <http://archeyes.com/neanderthal-museum-brandlhuber/>

Neandertal muzej nalazi se u blizini nalazišta ostataka kostiju prvog neandertalskog čovjeka, mjestu po kojemu je i dobio ime. Muzej je sagrađen 1996.godine, prema rješenju arhitekata Zampa Kelpa, Juliusa Kraussa i Arna Brandlhubera. Važan povijesni pronalazak izvukao je na površinu pitanja koja oduvijek zanimaju ljudski rod - „Odakle potječemo?“, „Tko smo mi?“, „Kuda idemo?“. Upravo ta pitanja Muzej Neandertal postavlja u centar svoje koncepcije. Muzej je realizacija pažljivo osmišljenog i promišljenog plana čija je ideja prikaz ljudske evolucije oslanjajući se na znanstvene činjenice. Na prostoru od 2,800 m² nalazi se zgrada Muzeja zamišljena u obliku dvostruke pužnice u središtu čega je rampa koja se polako izdiže iznad zemlje, te se nastavlja preko četiri razine, kao svojevrsna alegorija na arhetip cjelokupnog života.³⁷ Zamp Kelp, jedan od arhitekata projekta navodi:

„Muzej evolucije čovjeka mora adekvatno oživjeti mit Neandertala kao mjesta i sadržaja prezentiranog u njemu... Centralni motiv zgrade je spiralna rampa koja omogućuje pristup različitim izložbenim područjima i definira karakter zgrade. Kružna spiralna rampa, kao sinonim vječnog kretanja, transformira zgradu u prostornu alegoriju ljudske evolucije, koja je, naposljetku, dio vječnosti.“³⁸

Autor postava, Hubert Bari zamislio je postav Muzeja kao prolog i pet postaja ljudske evolucije:

- Život i opstanak
- Tehnologija i znanje
- Mit i religija
- Okoliš i prehrana
- Jezik i komunikacija

Tih pet postaja čine velike tematske cjeline Muzeja. Svaka od njih pravilno je raspoređena u izložbenom prostoru. Ujedno, unutar svake od tih tematskih cjelina posjetitelj putuje kroz šest vremenskih razdoblja – iz prošlosti prema budućnosti.

- prvo vremensko razdoblje posjetitelja upoznaje s pričom o tome kako je sve počelo, prateći vremenski raspon od četiri milijuna godina pa sve do prije 100 000 godina. To je vrijeme prvih hominida i značajnih razlika između životinjskog i ljudskog obličja
- drugo vremensko razdoblje obuhvaća raspon od 100 000 godina do prije 40 000 godina. Tu se posjetitelj susreće s neandertalskim čovjekom

³⁷ Kelp, Z. Neanderthal museum. Berlin : Aedes West, 1996. Str.7

³⁸ Kelp, Z. Neanderthal museum. Berlin : Aedes West, 1996. Str.32

- treće razdoblje proteže se od 40 000 do prije 10 000 godina kada počinje globalna ekspanzija čovjeka
- četvrto razdoblje odnosi se na razdoblje od prije 10 000 pa do prije 5000 godina kada se čovjek naseljava i počinje obrađivati zemlju
- peto razdoblje je era nastanka država i gradova (5 000 godina pa sve do danas); moderna društva postaju industrijske nacije, znanost i tehnologija doživljava procvat; razvija se novi tip čovjeka – „građanin“
- šesto, posljednje razdoblje postavlja pitanje – „Gdje idemo i koje su nam šanse?“, čime je čovječanstvo današnjice suočeno s pitanjem ima li budućnost ili srlja u propast; tu shvaćamo da smo dio procesa, te da evolucija ne završava s nama³⁹

Muzej Neandertal, nastao na pragu 21.stoljeća značajan je po suvremenosti izvedbe. Način prezentacije postava podređen je poticanju posjetiteljeve pažnje i doživljaja kroz višedimenzionalne instalacije, hiperrealistične reprodukcije, te filmove i slike. Muzej nema velikih zbirki i većina izložbenih predmeta odnosi se na reprodukcije, što je upotpunjeno interaktivnom komponentom postava. Međutim, pitanje originala vrlo je važno za temu i izložbeni koncept Muzeja pa su mnogi originali prikupljeni kroz trajnu posudbu drugih muzeja i privatnih posuđivača. Ti su originalni predmeti integrirani u postav i dopunjuju vrijednost cjelokupnog postava.⁴⁰

Nastao četrnaest godina nakon Muzeja Neandertal u Mettmannu, Muzej krapinskih neandertalaca po mnogočemu je njegova preslika. Arhitektura zgrade također je temeljena na spiralnom usponu, sa velikom vanjskom ostakljenom površinom. Razlika u unutrašnjem uređenju gotovo da i nema - i kod jednog i kod drugog objekta glavni je konstrukcijski materijal beton. Postav Muzeja krapinskih neandertalaca, kao i prethodni, stavlja u centar priču o ljudskoj evoluciji, ispričanu od početaka razvoja života na Zemlji do razvoja kultura i civilizacija, društva kakvo danas poznajemo. Oba muzeja svoj postav započinju referirajući se na pronalasku u svojoj okolini. Postavi su interaktivni, dinamični, u čijem središtu nisu originalni izlošci već reprodukcije i hiperrealistične, dermoplastične skulpture praljudi.

³⁹Kelp, Z. Neanderthal museum. Berlin : Aedes West, 1996. Str.7-8

⁴⁰Kelp, Z. Neanderthal museum. Berlin : Aedes West, 1996. Str.20

Kao glavne sličnosti Muzeja krapinskih neandertalaca i Muzeja Neandertal u Mettmannu ističu se:

- ideja i realizacija postava (preuzeta koncepcija muzeja u Mettmannu)
- arhitektura zgrade (središnji spiralni uspon, staklo i beton kao glavni konstrukcijski elementi)
- smještenost u blizini nalazišta (lokaliteta)
- narušena/uništena autentična struktura lokaliteta
- park skulptura u okolišu muzeja
- povremene izložbe
- radionice
- izdavačka djelatnost
- zbirke

Kao glavne razlike ističu se:

- izražena turistička ponuda usko vezana uz muzej (Muzej Neandertal na svojoj web stranici oglašava hotelski smještaj, ugostiteljsku ponudu, nude turističke ture i drugu turističku ponudu)
- muzejski kafić (nepriusnutost ugostiteljskog objekta u Muzeju krapinskih neandertalaca)
- park (postojao je plan prapovijesnog parka koji nije realiziran unutar krapinskog Muzeja)
- Ice – Age životinjski park u Muzeju Neandertal
- istraživački projekti (Muzej Neandertal aktivno je uključen u razne internacionalne projekte istraživanja, arheološka iskapanja, nadgleda NESPOS – najveću bazu podataka razdoblju ledenog doba u svijetu...)
- mogućnost kupnje suvenira preko interneta (na web stranici Muzeja Neandertal)
- mogućnost iznajmljivanja (kafića, dvorana, mjesta za roštiljanje unutar muzejskog parka,...)
- osoblje i službe unutar muzeja (Muzej Neandertal raspolaže brojnijim osobljem i organiziranijom strukturom službi – muzejsko osoblje je podijeljeno unutar jedinica upravljanja, administracije, rezervacija, upravljanja resursima, usluga za posjetitelje, edukacije i komunikacije te znanstvene i istraživačke djelatnosti).

Nameće se misao da su hrvatski autori rješenja Muzeja evolucije iz 1965.godine, Vjenceslav Richter i Stjepan Čanađija prvi iznijedriili ideju kružnog, spiralnog oblika građevine za stalni postav. Željko Kovačić i Jakov Radovčić bili su upoznati s ovom idejom, kao i s realiziranim muzejem u Mettmannu. Arhitekt Željko Kovačić držao se provjerene arhitektonske sheme za koju je znao da će odgovarati zamišljenom konceptu postava Jakova Radovčića. Četrnaest godina stoji između izgradnje dvaju muzeja. S obzirom na to, mogla se osmisliti jedinstvenija arhitektonska i koncepcijska realizacija, međutim, autori su posegnuli za sigurnim rješenjem, ne uvodeći nove elemente u prezentaciju. Ono što Muzeju krapinskih neandertalaca daje posebnost u arhitektonskom smislu je njegova „ukopanost“ u teren i asocijacija na spiljski prostor. Muzej Neandertal ima vanjsku opnu od japanskog stakla koja mu daje dojam lebdećeg i krhkog objekta.

4. Muzejski postav

Problematika dobrog muzejskog postava postaje sve važniji element muzejske prakse. Novo, umreženo i digitalno doba stavlja pred muzej sve kompleksnije zahtjeve. Stalni muzejski postav središnja je slika koju muzej o sebi projicira. Fundus muzeja mora se odražavati u konceptu stalnog postava. Ne popunjava se prazni prostor, već se pomoću pažljivo odabranih elemenata nastoji iznijeti ideja, muzealizacijom kontekstualizirati jedna stvarnost unutar druge. Unutar muzejskog postava kao izložbe razlikuju se različiti segmenti: odnos prema predmetima, orijentacija, svjetlo, boja, vitrine, legende, ozvučenje... Svi ti elementi su međusobno povezani i neodjeljivi jedni od drugih.

Stalni postav Muzeja krapinskih neandertalaca pruža jedinstveno i raznoliko interaktivno iskustvo. Istovremeno je edukativan i zabavan (“edutainment“). Nastoji objediniti sve elemente na koje ukazuje suvremena muzejska praksa.

Prilikom osmišljavanja stalnog postava treba razmišljati o sljedećim elementima:

- konceptu i sadržaju
- arhitekturi i prostoru (eksterijer i interijer)
- tehnici i tehnologiji (rasvjeta, higrometri, alarmni uređaji, protupožarni aparati, AV oprema, TV, video, računala

Kako bi se oformio kvalitetan muzejski postav potrebno je u proces uključiti raznolik tim stručnjaka: muzeologe, kustose, muzejske djelatnike, vanjske suradnike (arhitekta, dizajnere, likovne umjetnike, restauratore, fotografe...).

Stalni postav Muzeja krapinskih neandertalaca zamišljen je kao putovanje kroz osamnaest postaja. To je priča o evoluciji ispričana na audio – vizualan i virtualan način, s fokusom na pronalazak neandertalskih ostataka u Krapini i na revolucionarne istraživačke metode njihove obrade. Primjerice, Kramberger po prvi put upotrijebio rentgenske zrake u obradi nalaza. Stalni postav raširen je na dvije etaže (prizemlju i katu), od kojih se svaka sastoji od devet tematskih cjelina.

Prizemlje:

- Susret s prošlošću
- Krapina, 1899.
- U potrazi za precima
- Otkriće na Hušnjakovom brijegu
- Dragutin Gorjanović Kramberger
- Odjeci i tumačenje otkrića
- Iščitavanje nalaza
- Postanak svijeta
- Uspon života

Kat:

- Stanište krapinskih neandertalaca
- Morfologija
- Kamenodobna kultura
- Okoliš
- Ponašanje
- Vrijeme i prostor
- Sudbina
- Paleolitik u Hrvatskoj
- Nakon neandertalaca

Slika 10. Film o kozmičkoj evoluciji, dio stalnog postava MKN

4.1. Analiza stalnog postava i interpretacija

Postav započinje velikim ulaznim muzejskim prostorom. To je dvorana u kojoj su raspoređene stolice za posjetitelje, poput gledališta. Kao orijentacijski i tematski uvod u obilazak prikazan je polusatni igrani film o neandertalskoj zajednici i njezinom načinu života. Film je polazišna točka i važan za razumijevanje postava, jer omogućuje posjetitelju stjecanje osnovnog predznanja o temi te ga uvodi u priču.⁴¹

Prizemlje je podijeljeno na devet cjelina, posvećenih pronalasku neandertalskih kostiju u Krapini, odjecima tog pronalaska, Dragutinu Gorjanoviću - Krambergeru, te ondašnjim razmatranjima o postanku svijeta. Ponuđen je osvrt na dotad poznate nalaze o ljudskom rodu i prihvaćene doktrine. Postav nas vodi na početke otkrića prvih nalaza, u 1899. godinu, kada su iscrpna istraživanja i započela. Saznaje se o važnim ličnostima lokalne sredine. Jedan od njih je krapinski gradonačelnik Vilibaldo Sluga, zahvaljujući čijim je zalaganjem i spoznajama došao Dragutin Gorjanović Kramberger na mjesto nalaza. Kramberger je predstavljen kao predani

⁴¹ Film: Olimp produkcija, redatelj: Ivan Salaj. Lokaliteti: Krapina – Stari grad, špilja Vindija, Rastoke kod Slunja)

znanstvenik kroz prikaz njegove radne sobe: rezultate svojih istraživanja pažljivo i pomno bilježi, proučava, te dolazi do novih znanja i spoznaja. Kroz muzejski vremeplov vidljivo je i kako iskopine odlaze u muzejske laboratorije, te kako pomoću suvremene tehnologije i metodologije znanstvenici dolaze do novih otkrića. Tu je razvidno koliki se pomak dogodio od Krambergerova otkrića pa do današnjih dana. Tehnološki napredak otvorio je vrata različitim mogućnostima otkrivanja dotad nepoznatih detalja (precizno određivanje apsolutne starosti, kvalitetnije rekonstrukcije...). Upoznavši se s otkrićem neandertalca i Krambergerovom ličnošću, put posjetitelja vodi do sinoptičkog prikaza postanka Svemira i evolucije.

Kroz sinoptički prikaz u virtualnoj stvarnosti posjetitelj se u njega uvodi. Iz prizemlja se dolazi do prikaza nastanka Zemljine kore, a svakim korakom prelazimo pojedinu etapu evolucije našeg planeta. Evolucija je prikazana u trajanju jednog zamišljenog dana, odnosno 24 sata. Na početku kružnog simboličnog uspona (kretanje u smjeru obratnom od kazaljke na satu) u obliku pužnice nalazi se model divovske makromolekule DNK.

Razvoj čovjeka prikazan je pomoću rekonstrukcija hominoida i hominida, izumrlih vrsta koje su prethodile modernom čovjeku, primjerice: *Australopithecus afarensis* (Lucy), *Australopithecus boisei*, *Homo erectus*, *Homo sapiens*. Dolazi se do rekonstrukcije staništa krapinskog neandertalca koje se nalazi u samom središtu ekspozicijskog sklopa Muzeja. To je hiperrealistički prikaz staništa pračovjeka iz Krapine. Izrađen na temelju paleodemografske, paleontološke i arheološke slike nalaza iz Krapine i dosadašnjih spoznaja o neandertalcu, najslikovitije predočava svakodnevni život neandertalaca kao lovaca i nomada. Naglašena je i važnost ognjišta, kao glavnog okupljališta zajednice. Osim o načinu života, rekonstrukcija staništa i neandertalaca govori nam i o njihovim morfološkim karakteristikama i anatomiji. Skulptura žene smještene uz slap temelji se na anatomskim oznakama najcjelovitije i najpoznatije lubanje pronađene na nalazištu – lubanje C (označena i kao „Krapina 3“). Skulpture je izradila glasovita francuska kiparica Elisabeth Dáynes. Izrađene od dermoplastike, njihova posebnost očituje se u refleksiji života kao rezultat kombinacije različitih tehnika izrade, suvremene tehnologije, istraživačkog rada, analize nalaza i crteža, te vještine autorice. Ujedno, skulpture su doživljaj za svakog posjetitelja. Teško je proći pokraj njih, a da čovjek ne zastane i zagleda se. Ali, i u sebe. To je jedna od velikih vrijednosti koje nam ovo muzejsko iskustvo pruža. Introspekcija, promišljanje, kriticizam, valorizacija i usvajanje, ne samo sadržaja, već anticipacija novih ideja, čime obogaćujemo duh. Daljnjim obilaskom saznaje se o morfologiji i građi neandertalaca. Usporedbom kostura današnjeg čovjeka - *Homo sapiens* i kostura neandertalaca dobiva se najslikovitija i najjasnija predodžba. Zanimljiva je i interaktivna

instalacija KRAN, koja pomoću najnovijih metoda medicinske i radiološke dijagnostike otkriva posjetitelju okolnosti njihovog načina života, bolesti i ozljede kojima su bili izloženi. Dodirom na osvijetljena područja na instalaciji moguće je istražiti patološke značajke svojstvene neandertalcima. Put dalje vodi kroz prikaz kulture kamenog doba, dajući pregled oruđa koje su izrađivali. Važan segment postava za potpuni doživljaj doba u kojem su neandertalci živjeli jest i prikaz okoliša. Još jedna interaktivna instalacija dočarava onodobne klimatske promjene. Ona simbolizira tlo po kojem su, možda neandertalci hodali, pa posjetitelji mogu, hodajući po njoj, pod svojim nogama osjetiti pucanje leda.

Jedan dio postava Muzeja govori i o ponašanju, te duhovnom svijetu neandertalaca. Iako sva ta pitanja ostaju otvorena, postoje indicije da su poznavali i prakticirali ukop mrtvih, posmrtno ritualne, a zasigurno su imali i mogućnost verbalne komunikacije. Postav Muzeja posvećuje pažnju vremenskom kontekstu u kojem su neandertalci živjeli i vrijeme kada su izumrli. Osim krapinskog nalazišta, postav ističe i ostala paleolitička nalazišta u Hrvatskoj i njihove istraživače. Posljednji eksponati postava prikazuju simbole početka kulture i razvoja modernog čovjeka. Ples mrtvacu Vincenta od Kastva i odljevi renesansnih portreta Juraja Dalmatinca s katedrale u Šibeniku su najpoznatiji. Oni kao da upozoravaju da je čovjek „novog doba“ povezan sa davnim svijetom svojih predaka, svijetom neandertalaca.⁴²

Muzejski obilazak završava izlaskom iz kompleksa Muzeja u prirodu, na stazu koja vodi do nalazišta.

Slika 11. Razvoj hominida, detalj postava - Uspon života

⁴²Čižmek, D. Informacijski izvori o krapinskom neandertalcu : završni rad. Zagreb : Filozofski fakultet, 2014.

4.2. Analiza osnovnih elemenata postava

Izložbeni elementi i izložci su ono što čini izložbu cjelinom. U komunikaciji služe kao značenjski simboli koji stvaraju kontekst izložbe i doprinose njezinoj ekspresivnosti.⁴³

Kao glavni oblikovni elementi ističu se: orijentacija, ritam, osvjetljenje, boja, odnos prema predmetima, vitrine, grafički i ostali pomoćni materijal te legende.

Postav Muzeja krapinskih neandertalaca je izuzetno bogat i raznolik, što će se pokušati predočiti analizom njegovih osnovnih elemenata.

➤ Orijehtacija

Orijentacija je važan element jer usmjerava kretanje korisnika kroz muzejski postav. Može se definirati kao logičan odnos i povezanost jedne prostorne situacije s drugom. Ona treba biti jasna i smisljena. U Muzeju krapinskih neandertalaca započinje ulaznim prostorom. Njime dominira veliko platno s prikazom igranog filma o životu krapinskih neandertalaca. Može se reći, kako taj film služi kao svojevrsna intelektualna orijentacija, uvod u „muzejsku priču“ i postav. Uz ulaz nalazi se centralni informacijski punkt. Put iz velike ulazne dvorane vodi prema prvoj stanici postava. Orijehtaciju olakšavaju tematske legende, kao i oznake godina na podu: simbol su protoka vremena i služe snalaženju na „vremenskoj lenti“ i kretanju pod njenim vodstvom. Spiralna rampa, kao centralni dio postava, svojim oblikom sigurno vodi posjetitelja, kao i otisnute vremenske oznake na tlu.

➤ Ritam, svjetlo i boja

Za kreiranje atmosfere izložbe i dinamiku od velikog su značaja osvjetljenje, boja i zvuk. Prilikom koncipiranja izložbe treba uzeti u obzir priču koja se želi prezentirati posjetitelju te na temelju toga odrediti njihov odnos. Cilj postava Muzeja krapinskih neandertalaca je prenijeti mističnu auru prapovijesnog svijeta, kao i još uvijek ne do kraja istraženu temu čovjekovog postanka i razvoja.

To je naglašeno dramatičnim kontrastima svjetla i tame, prigušenošću svjetlosnih efekata, koji se, kako se obilazak bliži kraju, polako stapaju s prirodnim svjetlom koje izbija kroz staklena vrata. Najdominantnija boja prostora postava je siva, što se odražava i u visokim

⁴³ Desvallees, A. Key concepts of museology, Paris, Armand Colin : ICOM, 2010. Str.36.

betonskim zidovima kata. To „sivilo“ razbijeno je živim, kontrastnim bojama izloženih predmeta, kao i zvučnim kulisama koje ukazuju na pojedine etape postava (stanica vlaka, glas učitelja Rehorića, zaslužnog za dojavu o nalazištu, glasanje prehistorijskih životinja, krckanje leda...).

Arhitekt Kovačić govori o atmosferi i ritmu prostora: „Stalno se mijenja ritam, gustoća, kvantiteta i kvaliteta, mijenjaju se boje prostora, zvukovi, mirisi, atmosfera. U velikoj školjci niz je malih, koje spajanjem postaju u tom vremeplovu bezvremenski i svezvremenski prostor.“⁴⁴

➤ Predmeti i odnos prema predmetima

Izložba je višedimenzionalan medij, stoga stvarni muzejski predmeti, uz pomagala, čine njezin neizostavan komunikacijski element. Glavna osobina muzejskog predmeta je svojstvo muzealnosti⁴⁵. Njegova uloga je komunikacijska. Predmet mora približiti izložbenu cjelinu posjetitelju, omogućiti mu interakciju. Poznato je da se zbirka originalnih/autentičnih neandertalskih ostataka čuva u Hrvatskom prirodoslovnom muzeju u Zagrebu. Stoga je Muzej krapinskih neandertalaca svoju pažnju usmjerio prema interpretaciji pomoću različitih modela, replika, 3D prikaza, te pojedinih originala... Naravno, originalne artefakte teško je nadomjestiti, pogotovo kada je riječ o konceptu temeljenom na konkretnim materijalnim dokazima, ali Muzej krapinskih neandertalaca je u vezi izloženih znanstvenih spoznaja suvremen muzej čiji je prvenstveni cilj prenijeti znanje i omogućiti doživljaj. Svaka postava postava odlikuje se raznolikošću izloženih predmeta u vezi izloženih znanstvenih spoznaja. Njima je postignuta kontekstualizacija. Primjerice, radni stol Dragutina Gorjanovića Krambergera „priziva“ njegov rad na nalazima, model DNA zavojnice simbolizira razvoj čovječanstva, modeli ruku stavljenih u kontekst vještine i kulture, odnos rekonstrukcije hominida na zavojnici i replika njihovih lubanja pojačavaju doživljaj, što „kulminira“ dioramom staništa krapinskih neandertalaca.

⁴⁴ Kovačić, Ž. Arhitektura muzeja kroz vrijeme, u: Muzeji i arhitektura u Hrvatskoj : zbornik radova 2. kongresa hrvatskih muzealaca (Zagreb, 19.-21. listopada 2011.), urednica Jasna Galjer, Zagreb:Hrvatsko muzejsko društvo, 2013. str.58.

⁴⁵Desvallees, A. Key concepts of museology. Paris, Armand Colin : ICOM, 2010. Str.61.

➤ Vitrine

Vitrine predstavljaju jedan od tradicionalnih elemenata muzejskog postava koji je jednako važan i danas. Često shvaćena kao barijera između posjetitelja i izložaka, svoju funkciju ostvaruje na niz načina: štiti izloške od vanjskih utjecaja, omogućuje stvaranje mikroklimе kako bi se izbjegli nepovoljni uvjeti, naglašava izložak, svojim mjestom u prostoru privlači posjetitelja itd. U Muzeju krapinskih neandertalaca prisutne su i njihova uloga je da naglase predmet. Primjerice, zanimljiv je prikaz razvoja (čovjeka) od čovjekolikih majmuna do neandertalaca, što je naglašeno nizom malih polukružnih zidnih vitrina s replikama njihovih lubanja. Vitrine unutar postava različitih su oblika i veličina (stožaste, pravokutne, okrugle...). Jedno od najdojmljivijih rješenja prikazano je u dijelu postava Vrijeme i prostor. Prostorija polukružnog tipa u cijelosti je okružena crnim vitrinama od pleksiglasa, unutar čijih se zavojitih staklenih prozora nalaze replike neandertalskih kostiju. U središtu prostorije nalazi se tepih sa označenim važnim neandertalskim lokalitetima.

➤ Audio – vizualni mediji i interaktivne instalacije

Muzej krapinskih neandertalaca u velikoj je mjeri temeljen na primjeni informatičke tehnologije. Interaktivne instalacije i info - kiosci čine muzejsko iskustvo zabavnim i zanimljivim. Ističu se: multimedijalni prikaz suvremenih metoda iščitavanja nalaza, diorama nalazišta i hiperrealistične skulpture neandertalaca temeljene na originalnim nalazima, interaktivna instalacija KRAN pomoću koje posjetitelji otkrivaju bolesti i ozljede neandertalaca, te interaktivna instalacija prikaza ledenog doba... Važno je spomenuti i info – kioske, kao punktove gdje posjetitelji mogu produbiti znanje, slikati se i sl. Muzej je 2012. Bio jedan od dobitnika nagrada ICOM-a za info – pultove.⁴⁶

➤ Grafički i ostali pomoćni materijal

Grafički i muzeografski materijal, uključuje legende, fotografije, ilustracije, karte i mape. On služi interpretaciji, usmjeravajući posjetitelje na ostale izložbene elemente i olakšavajući razumijevanje konteksta. Muzej tako sadrži brojne ilustracije, oslikane

⁴⁶ MKN, http://mkn.mhz.hr/standard_wide.aspx?id=801

zidove, uvećane reprodukcije (npr.zapisa iz Krambergerove bilježice), reprodukcije značajnih umjetničkih djela (Da Vincijeve skice, Massacciov Izgon Adama i Eve iz Raja)...

➤ Legende

Legende i tekstovi su važan element izložbene djelatnosti, jer objašnjavaju i upotpunjuju temu izložbe, kao i izložene predmete, te na taj način olakšavaju posjetitelju snalaženje i upotpunjuju muzejsko iskustvo. One služe kao značenjska mreža za posjetitelje.⁴⁷ U Muzeju krapinskih neandertalaca legende su lako čitljive. Uvodna legenda je trojezična - središnja je na hrvatskom jeziku, te ujedno podebljana, iznad nje je legenda na engleskom, a ispod na njemačkom jeziku. Kod uvodnih legendi, za svaki od jezika predviđena je kartica kvadratnog oblika, na čijoj je bijeloj pozadini slovima oker i crne boje istaknut tekst vezan uz pojedinu postaju postava. Središnje legende na hrvatskom jeziku popraćene su i fotografijama vezanim uz cjeline. Osim uvodnih, tu su još i tematske legende, te legende o predmetima; one su numerički obilježene. Tematske legende su dvojezične (na hrvatskom i engleskom jeziku), dok su predmetne samo na hrvatskom, što otežava razumijevanje predmeta stranim posjetiteljima, bez obzira na audio vodič. Neujednačenost legendi može zbuniti posjetitelja. Za neke izložke ne postoje objašnjenja jesu li originali ili replike.

⁴⁷Vujić, Ž. // Ppt prezentacija : Muzejske izložbe : Legende, 2016. Katedra za muzeologiju

Slika 12. Interaktivna instalacija KRAN, detalj postava – Morfologija

Slika 13. Led, interaktivna instalacija, detalj postava - Okoliš

4.3. Autentičnost muzejskih predmeta u Muzeju krapinskih neandertalaca

Muzejski predmet je nositelj podataka. On nosi poruku i čimbenik je komunikacije koju ostvaruje s posjetiteljima. Stoga je važno da poruka sadržana u njemu bude jasna, zanimljiva i da omogući posjetitelju autentično muzejsko iskustvo odabirom predmeta pune interpretativne snage.

Muzej krapinskih neandertalaca želi potaknuti interes posjetitelja. Raznolikost njegovih sadržaja te interaktivnost predmeta čini ga privlačnim svim dobnim skupinama. Međutim, pojavljuje se pitanje autentičnosti izložaka. U Muzeju krapinskih neandertalaca nema izloženih originalnih ostataka neandertalskih kostiju, već se oni čuvaju u Hrvatskom prirodoslovnom muzeju u Zagrebu. Jedini originalni primjerak u posjedu Muzeja su kosti mamuta. Kada se na to gleda iz perspektive potrebe očuvanja i zaštite predmeta, jasno je zašto autentični predmeti nisu izloženi.

No, pitanje je mijenja li se što u samoj komunikaciji, dobivaju li posjetitelji reprodukcijom ono što bi dobili u interakciji s izvornim predmetom?

Peter van Mensch kaže: „Svaka reprodukcija je *ipso facto* interpretacija, svaka reprodukcija je odraz subjektivnog pogleda na original... Osoba koja vidi imat će drugačija iskustva s nekim predmetom nego slijepa osoba, reprodukcija koja izgleda jednako kao i original može biti potpuno drugačijeg opipa ili mirisa“.⁴⁸

Uzimajući u obzir starost i civilizacijski značaj autentičnih predmeta, moglo bi se zaključiti kako dimenzija komunikacije i interakcije s originalom pomalo nedostaje. Također, Peter van Mensch ukazuje: „...izvorni predmeti imaju emotivnu konotaciju, a to se nikad ne može reproducirati“.⁴⁹

Original nikad nije samo predmet u svom materijalnom obliku. On ne samo da je svjedok nečeg prošlog, on je duhovni konstrukt nečije svijesti, svojevrsni potpis autora na ovom svijetu, u vremenu kada je nastao.

Zbirke Muzeja krapinskih neandertalaca sadrže autentične muzejske predmete⁵⁰:

➤ Geološka zbirka

Sadrži 36 predmeta, geološke karte i crteže, te mineralošku i stijensku građu od koje je dio prikupljen u Krapini i drugim dijelovima Hrvatske, a dio otkupljen ili prikupljen muzejskom razmjenom sa sličnim institucijama u svijetu. Najstariji su stromatoliti stari milijardu i osam stotina tisuća godina. Geološka zbirka upisana je u Registar kulturnih dobara RH – Lista zaštićenih kulturnih dobara pod rednim brojem 3805.

➤ Paleontološka zbirka

Sadrži 73 predmeta (fosilni primjerci biljaka i životinja), od kojih je dio prikupljen u Krapini i okolici Hrvatskog zagorja, a dio otkupljen ili prikupljen muzejskom razmjenom sa sličnim muzejskim institucijama u svijetu. Paleontološka zbirka upisana je u Registar kulturnih dobara RH - Lista zaštićenih kulturnih dobara pod rednim brojem 3805.

⁴⁸ Van Mensch, P. Muzeji i autentičnost. // *Informatica museologica* 16, 3/4(1986), str.2-4.

⁴⁹ Ibidem

⁵⁰ MKN, <http://www.mkn.mhz.hr/hr/o-muzeju/zbirke/>

➤ Zbirka skulptura

Sadrži 64 skulpture svjetski poznatih umjetnika i kipara, koja su smještena u Muzeju (dermoplastične skulpture poznate francuske umjetnice Elisabeth Daynès) i na nalazištu, te parku Hušnjakovo (Forma prima).

➤ Zbirka eksperimentalne arheologije

Sadrži 129 predmeta koje je donirala suproga Stjepana Vukovića, osnivača Arheološkog odjela Gradskog muzeja Varaždin. On je bio začetnik eksperimentalne arheologije u Hrvatskoj. Zbirka se sastoji se od dokumentacije, predmeta u kamenu i drvetu, i eksperimentalne bušilice. Zbirka eksperimentalne arheologije upisana je u Registar kulturnih dobara RH – Lista zaštićenih kulturnih dobara pod rednim brojem 3805.

4.4. Muzejska tehnologija

Tehnologija je danas neizostavan, konstitutivni element društvenog razvoja. Društvo se ubrzano razvija, transformacije su nužne i neizbježne. Krajem 20. stoljeća, promjenama paradigmi unutar muzeološke struke, počinje se sve više razmišljati o implementaciji i korištenju novih tehnologija u muzejima. Postaje očito da tradicionalni koncepti neće biti dostatni za suvremenu muzeološku djelatnost. Pred muzeje se stavlja izazov: kako „pomiriti“ tradicionalni aspekt muzejskih i baštinskih kategorija i zahtjeve koje donosi tehnološki orijentirano društvo. Tehnologija bi trebala služiti boljoj prezentaciji muzejskog identiteta, a ne postojati sama za sebe, biti u prvom planu.

Potaknuti posjetitelja na iskustvo, doživljaj – to je ono čemu suvremeni muzeji teže. Muzeji su krajem 20. stoljeća sve više prihvatili svoju komunikacijsku ulogu i potrebu da budu mjesta razmjene iskustava, razmišljanja i ideja, te na taj način potiču društvene svijesti i identiteta. Prema Šoli uloga tehnologije u muzejima je da potakne posjetitelja na svjesnije promišljanje prezentirane teme. Tehnologija je tu da obogati muzejsko iskustvo i olakša interpretaciju.⁵¹

4.5. Izložbena djelatnost muzeja

⁵¹ Priroda audiovizuelne komunikacije. // Prema totalnom muzeju / Tomislav Šola. Beograd : Centar za muzeologiju i heritologiju u Beogradu, 2011. Str.183.

Izložbena djelatnost muzeja krapinskih neandertalaca proširena je organizacijom povremenih i gostujućih izložbi koje korespondiraju sa konceptom, temom ili vrstom muzeja. Primjeri izložbene djelatnosti:

- Izložba „Kneippova zgrada – Svjedok vremena od otkrića na Hušnjakovu brdu do danas“ (11.12.2015. – 31.3.2016.)

Prikazana je povijest zgrade od njezine izgradnje, preko raznih namjena tijekom godina (Kneippovo lječilište, medicinska ambulanta, đlački dom...), muzeja evolucije pa sve do danas. To vrijeme je oživljeno pomoću starih fotografija, knjiga, novina i dokumenata koji svjedoče o povijesti zgrade i nalazišta u njezinoj neposrednoj blizini. Također, prikazana je muzejska djelatnost tog vremena pomoću izloženih predmeta koji su se nekada nalazili u stalnom postavu Muzeja evolucije. Izložbi su pridodani i predmeti vezani uz djelovanje nekadašnje Galerije „Hušnjakovo“ koja je od 1973. godine bila smještena u prizemlju zgrade. Dio izložbe govori o muzejskoj djelatnosti 90-tih godina, kada Muzej postaje vlasništvo Republike Hrvatske. Izložba završava prikazom novog Muzeja krapinskih neandertalaca, kao zalogom za bolju budućnost.

Izložba je financirana je sredstvima Ministarstva kulture, a nastala je u suradnji s drugim muzejima, galerijama, knjižnicama i arhivima. Važno je naglasiti osobni angažman pojedinaca koji su posudbom predmeta i ustupanjem fotografija poduprli cijeli projekt. Autorica izložbe je muzejska pedagoginja Lorka Lončar - Uvodić.

- Međunarodna putujuća izložba: „Ice age Europe now“ (14.8. 2017. – 24.9.2017.)

Izložba je nastala unutar međunarodne mreže Ice Age Europe (mreže koja povezuje sva važna nalazišta i muzeje iste ili slične tematike), čiji je član Muzej krapinskih neandertalaca. Sadrži petnaestak edukativnih i interaktivnih panela iz njemačkog muzeja Paläon. Sadržajno je usmjerena na razdoblje paleolitika u Europi, prikazana su nalazišta te život, kultura i običaji ondašnjeg vremena. Među nalazištima iz Njemačke, Velike Britanije, Francuske, Španjolske i drugih, nalazi se krapinsko nalazište. Izložba je važna za muzej jer doprinosi širenju i promociji pozitivne slike muzeja te potvrđuje njegovu važnost.

➤ Izložba „Fosilna bogatstva Hrvatskog zagorja i Podravine“ (4.9.2017. – 4.12.2017.)

Znanstvenog tipa, geološko – paleontoloških karakteristika, ova izložba se bazira na prikazu važnijih fosilnih nalazišta u Hrvatskom zagorju. Uključuje Hušnjakovo kao najbogatije svjetsko nalazište neandertalskog čovjeka, nalazišta fosilne flore i faune u Radoboju, nalazište poludragog kamena ahata u blizini Lepoglave na lokalitetu Gaveznicica- Kameni vrh. Prezentirane su i vrste stijena koje izgrađuju područje Hrvatskog zagorja. Fosilna bogatstva Podravine prikazana su kao zasebna cjelina. Izloženo je više od stotinu originalnih fosilnih primjeraka pleistocenskih sisavaca (vunasti i stepski mamut, vunasti nosorog, stepski bizon, pragovedo, divlji konj, mliječni zubi vunasog mamuta koji su iznimno rijetki). Manji dio građe pohranjen je u zbirci Muzeja grada Koprivnice, dok se veći dio nalazi u privatnim zbirkama Josipa Cugovčana te Ivana Zvijerca. Izložba je rezultat međumuzejske i stručne suradnje Muzeja krapinskih neandertalaca sa Muzejem grada Koprivnice, Hrvatskim prirodoslovnim muzejem, Hrvatskom akademijom znanosti i umjetnosti, Prirodoslovnim muzejem Slovenije te privatnim kolekcionarima. Autor izložbe je kustos geolog Jurica Sabol, voditelj Muzeja krapinskih neandertalaca.

5. Muzej i publika

Muzeji ne postoje sami za sebe, već za ljude, društvo u cjelini. Oni nisu samo čuvari ideniteta, već i njegovi komunikatori. Komunikacija je dvosmjernan proces: proces razmjene mišljenja, ideja, osjećaja, što u konačnici rezultira uvidom u samog sebe, željom za promjenom. Ako muzeji to ne mogu ostvariti, gube svrhu. Stoga je muzejska publika izuzetno važan faktor u suvremenoj koncepciji muzeja i muzejskoj praksi.

Muzeji su danas, ili bi barem trebali biti, mjesta realizacije iskustava, mjesta reafirmacije, svjedočanstva svakodnevice i odraza društvene realnosti. Obrazovna uloga muzeja bi trebala biti u službi interakcije i komunikacije, jer suhoparno prenošenje informacija rezultira samo površnim i neupotrebljivim „znanjem“.

Osnovna zadaća muzeologa i muzejskih djelatnika je motivirati publiku i učiniti muzej atraktivnim, te od pasivnog posjetitelja napraviti aktivnog korisnika. Kako bi to bilo moguće, potrebno je aktualizirati potrebe publike koja posjećuje muzej i prilagoditi se njihovim pojedinačnim potrebama: provesti istraživanje o potrebama i očekivanjima, selekcionirati ih

kako bi se omogućio bolji pristup i razumijevanje (prema dobi, spolu, obrazovanju, prihodima, utjecajima kulture i načinu života). Poželjno je uzeti u obzir specijalne korisnike (predškolska dob, djeca s poteškoćama u razvoju, školska mladež, starije osobe, etničke manjine, osobe s invaliditetom). Tomislav Šola jasno ističe: „Muzeolog je kustos koji misli kao korisnik“.⁵²

Postoji razlika između posjetitelja i publike. Publika su korisnici koji imaju realiziran stalan odnos s muzejom te aktivno sudjeluju u izgradnji muzejskih aktivnosti. Posjetitelji su potencijalna publika u nastajanju.

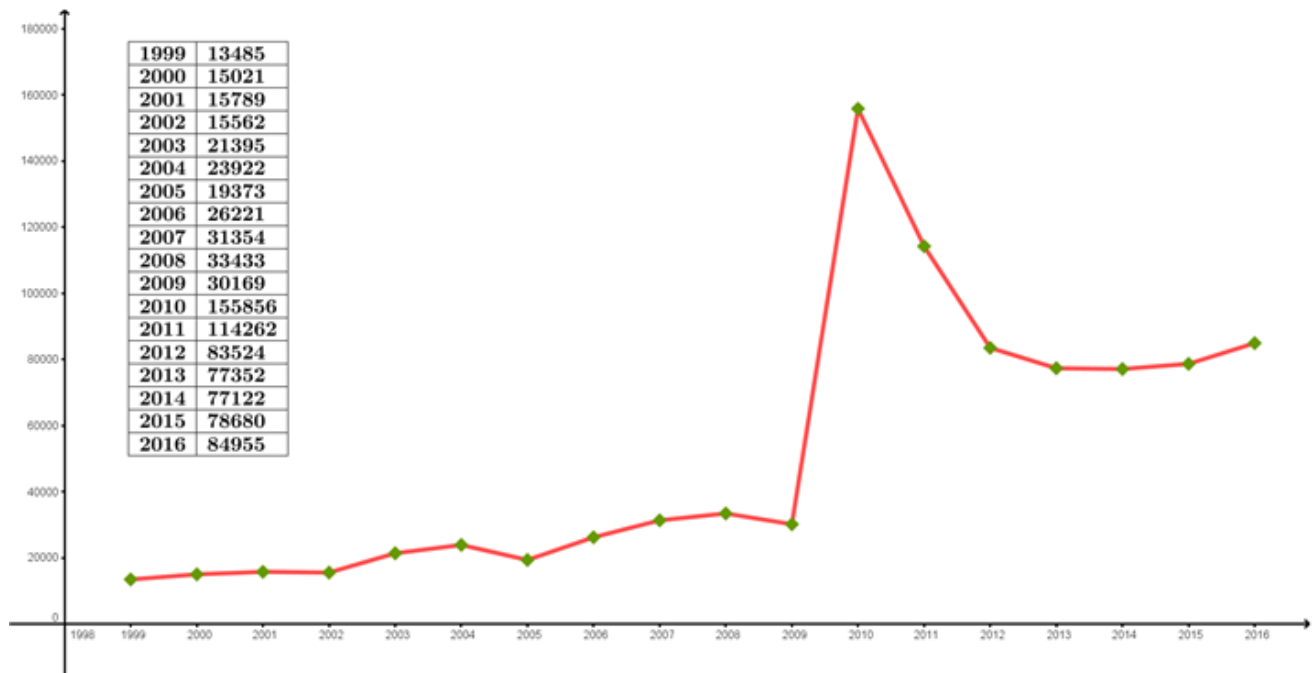
Unatrag nekoliko desetljeća, muzejska struka se revalorizira i razvija. Nove muzeološke tendencije stavljaju sve veći naglasak na publiku. Muzeji postoje radi ljudi, radi publike. Bez njih, oni su prazna svjedočanstva, mjesta pohrane.

Publika i njezina interakcija s muzejom daje mu život. Muzeji su važan dio ljudske svakodnevice i društvene realnosti. Nisu samo mjesta susreta s prošlošću, već mjesta realizacije iskustava. Kao čuvari identiteta, mjesta su na kojemu ljudi aktualiziraju sami sebe i svoje potrebe, uče i aktivno sudjeluju u životu svoje zajednice. Zadaća muzeja je da otvore, potaknu i budu dio tog komunikacijskog procesa.

5.1. Analiza korisničke mreže

Korisnička mreža najviše se ogleda u zadovoljstvu i nezadovoljstvu korisnika, te u brojnosti posjeta. Kada je Muzej krapinskih neandertalaca otvorio svoja vrata krajem 2010.godine, odmah je privukao velik broj posjetitelja. Brojke posjeta su bile, za naše prilike, izuzetne (više od 500 000 posjetitelja u pet godina od osnutka). Tijekom godina učestalost posjeta se, naravno, smanjila.

⁵²Šola, T. Eseji o muzejima i njihovoj teoriji : prema kibernetičkom muzeju...Zagreb: Hrvatski nacionalni komitet ICOM , 2003..

Slika 14. Statistički prikaz ukupnog broja posjetitelja od 1999. do 2016.godine

Do danas je Muzej posjetilo više od 700 000 posjetitelja. Najviše ga posjećuju organizirane školske grupe i turisti. Knjiga dojmova pokazuje uvid u ono što se posjetiteljima svidjelo i što im se nije svidjelo. Većinom su zabilježena pozitivna iskustva. Domaći i strani posjetitelji bili su oduševljeni raznovrsnošću sadržaja (pružanje iskustva od zabavnog do edukativnog), interaktivnošću, zanimljivom koncepcijom postava... Muzej je potvrdio svoj potencijal koji privlači širok raspon publike.⁵³

U mnoštvu pozitivnih dojmova našlo se i nekoliko primjedaba, poput onih da bi snalaženje bilo lakše i jednostavnije kada bi pored svakog predmeta postojao pripadajući broj. Jedna od zamjerki odnosila se i na nedostatak mjesta za odmor, što utječe na koncentraciju i zadržavanje pažnje. Javlja se „muzejski zamor“ (kod jedne posjetiteljice dosađivanje nakon jednog sata) jer je postav opsežan. Neki su posjetitelji napomenuli da obilazak traje minimalno sat vremena i obiluje detaljima, a mjesto za odmor nalazi se tek na kraju spiralnog uspona (kod neandertalske obitelji i njihovog staništa). Mjesta za odmor trebala biti postavljena na više lokacija, umjesto da su koncentrirana samo na jednom mjestu.

⁵³ Knjiga dojmova Muzeja krapinskih neandertalaca, arhiv MKN

Na TripAdvisor web stranici⁵⁴, koja nudi recenzije i prijedloge za turističke destinacije, Muzej krapinskih neandertalaca vrlo dobro kotira. Od ukupno 119 recenzija posjetitelja, njih 64 dalo je odličnu ocjenu, 23 vrlo dobru, 4 prosječnu, dok je slabu i lošu dodijelio po jedan posjetitelj. Trip Advisor dodijelio je muzeju 2015. godine certifikat izvrsnosti („*Certificate of Excellence*“).

Kao pozitivne strane navode se zanimljivost sadržaja i interaktivnost, pristupačne cijene, kombinacija edukacije i zabave, koncept koji potiče na učenje, film na početku postava koji je ujedno i orijentacija posjetiteljima, susretljivo osoblje i zanimljive i sadržajne ture.

Negativne strane i nedostaci koje su posjetitelji spominjali u svojim recenzijama su nedostatak autentičnih predmeta i iskopina, nemogućnost okrijepe u Muzeju, nedovoljna uređenost okoliša i njegova povezanost sa samim Muzejom, kao i neadekvatna obilježnost lokacije. To predstavlja problem prvenstveno za strane posjetitelje. Posjetitelji su se osvrnuli i na slabu ugostiteljsku ponudu, što predstavlja velik problem jer ni u bližoj okolici ne postoji nikakav odgovarajući objekt. Smanjena ponuda, pokazalo se, predstavlja priličan problem, ne samo za turiste, posjetitelje već i grad Krapinu i njegovu prepoznatljivost na kulturnoj, gospodarsko-turističkoj i gastronomskoj karti Krapinsko-zagorske županije. Smanjena ponuda odnosi se na nedovoljan broj smještajnih kapaciteta u samom gradu, lošu prometnu povezanost, nedostatak ugostiteljskih objekata koji mogu privući goste. Zasad, unatoč Muzeju, lokalitetu i bogatoj povijesti, Krapina nažalost ostaje samo mjesto u kojem se posjetitelji-putnici tek kratko zadržavaju.

Među negativnim stranama našle su se i primjedbe u vezi fotografiranja (nije dozvoljeno) te u vezi ostavljanja identifikacijskih isprava kako bi se mogao koristiti audio – vodič.

Nemoguće je svima ugoditi, no pred muzeje je stavljen izazov. Kao što se moraju sami mijenjati iznutra, tako moraju mijenjati i publiku i potencijalne korisnike. Moraju utjecati na oblikovanje njihove svijesti komuniciranjem svog sadržaja i poticanjem na interakciju.

5.2. Muzej kao dio lokalne zajednice

Muzeji su odraz kulturnog identiteta neke zajednice. Pripadajući određenoj zajednici, muzej ostvaruje svoju primarnu ulogu kao promicatelj i komunikator tog identiteta.

⁵⁴ TripAdvisor, https://www.tripadvisor.com/Attraction_Review-g1203038-d2701434-Reviews-Krapina_Neanderthal_Museum-Krapina_Krapina_Zagorje_County_Central_Croatia.html, 2017

Muzej krapinskih neandertalaca komunikator je identiteta koji nadilazi lokalne granice. On svjedoči o globalnoj kulturi, evoluciji, razvoju čovjeka. Stavljen u kontekst Krapine, on je čvrsto teritorijalno vezan. To sugerira i sam naziv: Muzej krapinskih neandertalaca.⁵⁵

Njegova uloga unutar lokalne zajednice je aktivna. Muzej je uključen u razne projekte i organiziranje kulturnih događanja. Razvijena je suradnja sa školama (dvije osnovne škole i jedna srednja škola s više od 1 000 učenika) i knjižnicama (školskim i Gradskom knjižnicom) te udrugama. Hrvatsko zagorje je regija u kojoj se sve veći značaj daje razvoju „kulturnog turizma“. Muzej krapinskih neandertalaca u tom segmentu gospodarstva ima svoje važno mjesto.

5.3. Edukacija i obrazovanje

Edukativna uloga muzeja bitan je segment muzejske djelatnosti. Ona se, vezana uz muzej, razlikuje od edukativne uloge ostalih obrazovnih institucija. Muzejska institucija ne obvezuje svoje posjetitelje na reprodukciju usvojenog znanja, ona je prvenstveno slobodan komunikator. Razvijanjem edukativnih muzejskih programa želi se potaknuti posjetitelja prvenstveno na sudjelovanje, druženje i stvaranje vlastitih utisaka, pa slijedom toga i na aktivno primanje informacija i učenje.

Muzej krapinskih neandertalaca aktivan je u tom području. Svojim sadržajem želi zabaviti ali i obrazovati svoje posjetitelje, te sukladno tome provodi široku pedagošku i edukativnu djelatnost. Doživljaj muzejskog postava obogaćuje se radionicama i programima prilagođenim različitim skupinama posjetiteljima. Pedagoška djelatnost Muzeja može se podijeliti na radionice, igraonice, povremene izložbe, tematska vodstva, predavanja i prezentacije.

Najpoznatiji edukativni program u organizaciji Muzeja krapinskih neandertalaca je Ljetna geološka škola koja se održava svake godine, zadnjeg tjedna u kolovozu. Kontinuirano se odvija od 2000.godine, što govori o njezinoj posjećenosti i popularnosti. Važnost projekta prepoznata je i 2003.godine, kada je proglašena dobitnikom „Lura donacija za dječje zanimacije“ u iznosu od 100 000 kuna. Ljetna geološka škola namijenjena je osnovnoškolcima i djeci predškolske dobi s ciljem približavanja muzeju (muzejskom sadržaju) i popularizacije geološke i paleontološke djelatnosti. Traje tjedan dana i uključuje raznolike sadržaje, poput likovnih radionica, glumačkih radionica, rada na terenu, koji je djeci najzanimljiviji. Taktilno iskustvo ono je što radionice čini

⁵⁵ Radovčić, J. Kako u Hrvatskoj graditi novi muzej. // *Informatica museologica* 33, 3/4(2002),

zanimljivima i originalnima. Djeca obilaze stalni postav i nalazište, upoznaju se s muzejskim zbirkama, dolaze do iskustva crtajući, riješavajući radne listove, izrađujući glinene modele pretpovijesnih životinja. Najzanimljiviji dio je sudjelovanje u terenskoj nastavi, gdje sami imaju priliku biti „arheolozi i paleontolozi“, prikupljajući stijene, minerale, „fosile“ i učeći o njihovoj zaštiti.

Slika 15. Ljetna geološka škola, terenska radionica

Slika 16. Edukativna radionica o paleolitskoj umjetnosti

Uz Ljetnu geološku školu, značajne su i drugisezonski programi: Zimske radionice i igraonice te Dani Dragutina Gorjanovića – Krambergera.

➤ Zimske radionice i igraonice

Program je namijenjen djeci osnovnoškolske i predškolske dobi. Uključuje likovne i kreativne radionice (crtanje, izrađivanje odjeće neandertalaca, „dino radionice“, gledanje filmova, upoznavanje sa postavom muzeja i zbirakama, te obilazak nalazišta. Održava se u zadnjem tjednu školskih zimskih praznika.

➤ Dani Dragutina Gorjanovića – Krambergera je program koji sadrži aktivnosti tijekom listopada povodom obilježavanja obljetnice rođenja Dragutina Gorjanovića – Krambergera.

Mali geološki laboratorij

Ovaj program namijenjen je osnovnoškolskom uzrastu (od 1. do 6. razreda). Sudionici imaju priliku proučavati originalne primjerke fosila i minerala pomoću mikroskopa i ostalih alata uz ispunjavanje radnih listića te korištenje stručne i popularne literature.⁵⁶

Prapovijesna izrada torbica

Radionica je namijenjena starijem uzrastu osnovnoškolaca (od 4. do 8. razreda), srednjoškolcima i odraslima. Sudionici izrađuju torbice bez modernih pomagala pomoću drvene igle, kamenih alata i rafije, te od umjetne kože i umjetnog krzna.

Lubanje hominina

Ova je paleoantropološka radionica namijenjena za učenicima 8. Razreda osnovnih škola, srednjih škola, studentima i odraslima. Sastoji se od proučavanja šest replika lubanja različitih vrsta i rodova, te upoznavanja s njihovim karakteristikama. Na taj način, pomoću mjerenja i interpretiranja različitih parametara sudionici odgonetavaju naziv vrste kojoj lubanja pripada i stječu i razvijaju analitičko mišljenje.

Izrada geološkog stupa

Radionica je namijenjena učenicima 4. i 5. razreda osnovne škole. Sudionici radeći u parovima izrađuju papirnate geološke stupove te umeću crteže prapovijesnih biljaka i životinja u pripadajuće naznačene geološke ere. Tako uče o biološkoj evoluciji Zemlje i upoznavaju predstavnike geoloških razdoblja.

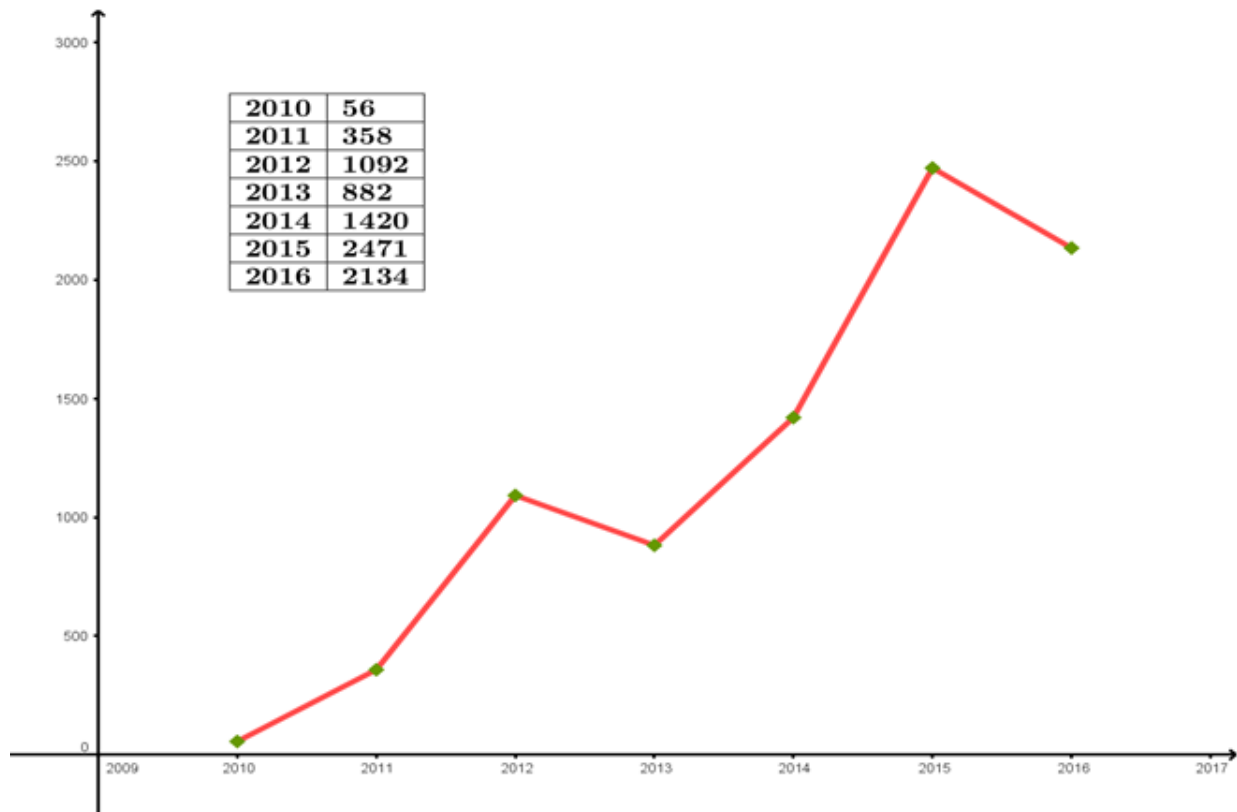
Abeceda fosila

Radionica je namijenjena djeci predškolskog uzrasta i nižih razreda osnovnih škola. Svako slovo abecede prikazano je uz crtež određenog fosila (npr. A uz amonit, M uz mamuta...). Djeca na papiru izrađuju svoju poruku, omiljenu riječ ili svoje ime tako što umjesto pisanja slova crtaju fosile, a konačni rezultat je crtež koji podsjeća na prapovijesnu špiljsku umjetnost.

⁵⁶MKN, <http://www.mkn.mhz.hr/hr/edukacija/edukativni-program/interaktivne-radionice>, 2017

„Neandertalci i umjetnost – ima li veze?“

Radionica je namijenjena svim uzrastima. Sudionici se upoznaju s najstarijim likovnim tehnikama, prvim umjetnicima te najnovijim otkrićima koja otvaraju pitanje jesu li i neandertalci imali sposobnost umjetničkog izražavanja. Sudionici istražuju i vlastitu kreativnost crtajući ugljenom i oslikavajući gipsane ploče uz korištenje mineralnih i zemljanih pigmenata.

Slika 17. Statistički prikaz broja sudionika u muzejskim radionicama (od 2010. do 2016.)

Statistički prikazi broja posjetitelja (1999. - 2016.) i broja sudionika u muzejskim radionicama (2010. – 2016.) pokazuju da je najveći broj posjetitelja i sudionika bio u godini otvaranja novog Muzeja.

Edukativne muzejske akcije sekcije za muzejsku pedagogiju

Vrijedni i značajni su edukativni sadržaji kojima Muzej krapinskih neandertalaca sudjeluje u obilježavanju 8. svibnja Međunarodnog dana muzeja. Muzej je aktivni sudionik akcija Sekcije za muzejsku edukaciju i kulturnu akciju Hrvatskog muzejskog društva, koje već dvadeset i dvije godine muzejsko edukativnom i nagradnom igrom obilježava Međunarodni dan muzeja. U sklopu edukativne muzejske akcije „Dodir“ u Muzeju krapinskih neandertalaca 2011.godine je organiziran program „Dodirom do prapovijesti“. Time je individualni posjet i obilazak novog muzeja bio upotpunjen potragom za originalnim primjerkom meteorita koji je u pretpovijesno vrijeme pao na Afriku). Prilikom traženja meteorita, posjetitelji su dobili radni list na kojem se nalazio opis izložka, općeniti podaci o meteoritima, kao i tlocrt Muzeja na kojem su posjetitelji označili pronađeni predmet. Akcija Dodirom do prapovijesti završila je posjetom članova Udruge slijepih i slabovidnih osoba Krapinsko – zagorske županije. Njima je, uz specijalno vodstvo, omogućeno i dodirivanje pojedinih predmeta. Muzejsko iskustvo slijepim i slabovidnim osobama dopunjeno je radionicama izrade glinenih modela za učenike srednjih i umjetničkih škola – ti će se modeli koristiti prilikom posjeta slijepih i slabovidnih osoba. U sklopu devetnaeste muzejske akcije „Muzejske pričalice“ u Muzeju krapinskih neandertalaca organiziran je program „Priče fosilnih lubanja“ u kojima su također sudjelovale slijepe i slabovidne osobe. Znakovita je radionica izrade kamenih alatki i paljenja vatre – demonstrira zabavno učenje novih vještina kroz povezivanje sadašnjeg i prošlog.

Tijekom godina Muzej krapinskih neandertalaca samo je potvrdio svoj status kao mjesta tolerancije i razmjene novih iskustava. Tako je, primjerice, u 2017.godini, Međunarodni dan muzeja obilježen nizom aktivnosti i radionica u suradnji s udrugama koje su dio programa Pas – tajna razvoja vrste i odnos s čovjekom. Kroz igru i zabavu, posjetitelji su imali priliku učiti o sebi i odnosu sa drugim bićima, osvijestiti ulogu psa kao pomagača slijepih i slabovidnih osoba, te aktivnije se uključiti u društvo.⁵⁷

Stručna vodstva

Edukativni programi vidljivi su i kroz stručna i tematska vodstva. Tematska vodstva su posebno zanimljiva jer uključuju posjetitelja u obilazak postava. Dodjeljuju se radni listovi podijeljeni na tri tematske cjeline: povijest promišljanja čovjekovog podrijetla, evolucija života na Zemlji i

⁵⁷ MKN, <http://www.mkn.mhz.hr/hr/dogadjanja/dogadjanja/obiljezen-medunarodni-dan-muzeja-u-mkn.142.html>, 2017

neandertalci. Tako organizirana vodstva nude i mogućnost osvajanja nagrada (posjetitelj prije obilaska izvlači karticu s opisom koji odgovara određenom pojmu (fosilu, osobi, životinji...) i ako tijekom vodstva posjetitelj poveže dobiveni opis s pojmom, mora se javiti i izgovoriti ove ili slične rečenice: „Ja sam mamut“, „Ja sam neandertalac“, te ako pogodi o kojem se pojmu radi, dobiva prigodnu nagradu. Na taj način se posjetitelja potiče da bude aktivan sudionik „muzejske priče“.⁵⁸

Suradnja sa školama

Iako Muzej unutar sebe razvija razne programe i radionice, vrlo je bitna njegova suradnja sa odgojno – obrazovnim institucijama (osnovne škole, srednje škole). Osmišljava se sadržaj koji se može inkorporirati u nastavu, održavaju se predavanja. Primjerice, muzejsko – edukativna igra „Igraj i evoluiraj“ temeljena je na principu poznate igre Čovječe ne ljuti se. Ona gostuje u školama i vrtićima. Modificirana je na način da bacanjem kockice sudionici prelaze geološka razdoblja, a kako napreduju, ili nazaduju, figurice se izmjenjuju, od trilobita do neandertalaca, prateći tako evolucijski razvoj.

Plan je također jednu od prostorija starog muzeja prenamijeniti u geološki laboratorij za djecu s mikroskopom i mjernim instrumentima.

Izdavačka djelatnost

Edukativni segment muzejske prakse dopunjen je i izdavačkom djelatnošću muzeja. U muzejskim publikacijama (vodiči, katalozi, monografija, deplijani...) prevladavaju one namijenjene djeci, od kojih je najpopularniji Pepov vodič, ilustrirana knjižica, gdje lik neandertalaca, dječak Pep, vodi kroz postav Muzeja krapinskih neandertalaca.

Izdavačka djelatnost prati izložbene aktivnosti. Za pojedine izložbe tiskaju se plakati. Ponekad ih prate i publikacije. U 2017.godini tiskane su dvije publikacije:

- Fossilna bogatstva Hrvatskog zagorja i Podravine, katalog izložbe
- Tajne Porijekla i razvoja čovjekova najboljeg prijatelja, edukativni materijal uz 22. Edukativnu muzejsku akciju

⁵⁸ MKN, <http://www.mkn.mhz.hr/hr/edukacija/edukativni-program/specijalna-vodstva/>,2017

Muzej krapinskih neandertalaca i vidljivost na internetu

Internet je jedan od neizostavnih komunikacijskih alata suvremenog društva. Njime je omogućen pristup informacijama bez obzira na fizičke granice, iako se ta dostupnost još uvijek ne odnosi na sve ljude. Ubrzani razvoj interneta utjecao je na slobodu izražavanja, te zapravo utječe na razvoj demokratičnijeg društva. Internet je važan i u muzejskoj komunikaciji. Muzeji, koji bi isto trebali djelovati kao oblikovatelji društvene svijesti, trebaju iskoristiti mogućnosti koje internet pruža. Trebali bi raditi u smjeru: povećane vidljivosti unutar zajednice (i globalno), rasta potencijalne publike, dvosmjerne komunikacije i stvaranja čvršćih veza sa posjetiteljima, stjecanja i razmjene novih iskustava te kreiranja novih kroz razmjenu informacija i mišljenja.

Nažalost, ta je komunikacija još uvijek većinom jednosmjerna. Na web stranicama Muzeja pretežito se nalaze servisne informacije, one o povijesti ustanove, stalnom postavu, povremenim izložbama i događanjima, izdanjima, odjelima i djelatnicima.⁵⁹

Kako bi kvalitetno odgovorio na zahtjeve korisnika i suvremenog društva u cjelini, muzej treba pratiti i uključivati se u promjene u internetskom okruženju. Nove muzeološke paradigme stavljaju sve veći naglasak na muzejsku publiku. Cilj je, ili bi barem trebao biti, uspostavljanje dvosmjerne komunikacije u kojoj korisnici neće biti samo pasivni primatelji informacija, već sukreatori muzejskog virtualnog okoliša.

U tome važnu ulogu igra Web 2.0. On je određen velikim brojem korisnika koji stvaraju sadržaje primjenom stalno rastućeg broja različitih alata kao što su wiki, blog i servisi društvenih mreža, gradeći „kulturu otvorenosti“ i dijeljenja sadržaja na „mreži kao suradničkoj platformi“.⁶⁰

Web 2.0. karakterizira ubrzani razvoj društvenih mreža (Facebook, Twitter, Instagram, Youtube...). One danas čine jedan od najznačajnijih i najrasprostranjenijih vidova globalne komunikacije i razmjene informacija.

Muzeji u Hrvatskoj još uvijek nedovoljno koriste pogodnosti Weba 2.0. U kategoriju tih muzeja ulazi i Muzej krapinskih neandertalaca. Web stranica Muzeja je pregledna, ali „zatrpana“ količinom teksta i informacija. Ne nudi korisniku mogućnost sudjelovanja i kreiranja sadržaja,

⁵⁹ Šojat-Bikić, M. // *Informatica museologica* 42 (1-4), 2011. Str.113.

⁶⁰ Ibidem

kao ni mogućnost pretraživanja zbirki, što su nedostaci za interaktivan i dinamičan muzej koji brine o svojim korisnicima.

Muzej krapinskih neandertalaca ima svoju web stranicu. Ona je dvojezična, na hrvatskom i engleskom jeziku. Dizajn stranice se sastoji se od naslovnice na kojoj su pružene osnovne informacije o Muzeju i niza izbornika.

- Izbornik O muzeju sastoji se od niza padajućih izbornika koji daju informacije o povijesti Muzeja, njegovoj arhitekturi i postavu, nalazištu, zbirkama, nacrtu prapovijesnog parka, nagradama, kao i mogućnost virtualne šetnje kroz Muzej
- Izbornik Događanja nudi pregled i kalendar događanja u Muzeju
- Izbornik Posjeta daje posjetiteljima sve važne informacije (radno vrijeme i cijene, kako doći do Muzeja, mogućnost rezervacija te informacije o vodstvu postavom)
- Izbornik Suvenirnica obuhvaća izdavačku djelatnost Muzeja, kao i suvenire koji se mogu kupiti u Muzeju
- Izbornik Edukacija daje prikaz edukativnih programa
- Izbornik O nama odnosi se na Muzeje Hrvatskog zagorja, kontakt, djelatnike Muzeja te natječaje i javnu nabavu

Osim web stranice, Muzej je prisutan i na Facebook⁶¹ društvenoj mreži s 2010 pratitelja. Stranica je redovito ažurirana. Na stranici se mogu pratiti događanja i aktualnosti.

No, Muzej krapinskih neandertalaca trebao bi ozbiljnije pristupiti kreiranju svog sadržaja na internetu. Interaktivnost postava trebala bi se na neki način ogledati i u interaktivnosti web stranice.

⁶¹ Facebook, <https://hr-hr.facebook.com/muzej.krapinskihneandertalaca/>, 2017

6. Zaključak

Muzej krapinskih neandertalaca ima svoje značajno mjesto među hrvatskim muzejima. Njegov razvoj svjedoči i o razvoju muzejske struke u našoj zemlji, posebno onoj vezanoj uz muzejsku djelatnost u manjim sredinama, onoj izvan velikih centara. Povijest Muzeja pokazuje koliko je zapreka bilo potrebno prevladati da bi se Muzej oformio. Dugačak je put bio od ideje do njegove realizacije. Brojni pojedinci, znanstvenici poput paleontologa Mirka Maleza i Jakova Radovčića, arhitekta Željka Kovačića, inženjerki i kasnije muzealki Ane Töpfer i Vlaste Krklec, te novijih, mlađih muzealaca, utkali su i dio svojih života u razvoj Muzeja.

Muzej je našao svoje mjesto u mreži muzeja vezanih uz prehistorijska nalazišta. Europska komisija je 2016. godine Muzeju dodijelila nagradu Oznaka europske baštine. Muzej krapinskih neandertalaca prvi je u Hrvatskoj primio ovo visoko priznanje koje se dodjeljuje od 2013. godine. Nagrada se dodjeljuje onim lokacijama koje promoviraju zajedničku povijest Europe, duh zajedništva, ljudska prava i onima koje su svojim radom usmjerene prema mladima.

U proteklih sedam godina od svečanog otvaranja, Muzej i dalje privlači posjetitelje te predstavlja pravu kulturnu atrakciju. Izložbene aktivnosti i različita kulturna događanja nailaze na značajan odjek u lokalnoj sredini i široj zajednici. Muzejsko osoblje stručnim radom i entuzijazmom unapređuje edukativnu djelatnost Muzeja. Djeca različite dobi sudjeluju u radionicama i igraonicama i tako postaju buduća muzejska publika.

Djelovanje Muzeja krapinskih neandertalaca isprepletено je sa životom grada i Krapinsko-zagorske županije. Oni u njemu vide potencijal za razvoj kulturnog turizma i gospodarski napredak regije. No, tu je potrebno ulaganje većih zajedničkih napora i osiguravanje ugostiteljske i turističke ponude koja sada nedostaje. Pred Muzejem stoje novi izazovi i dug put do ispunjenja načela suvremene muzejske prakse. Kontinuirana edukacija osoblja i njihovo povezivanje sa sličnim muzejskim institucijama trebali bi omogućiti ostvarenje zacrtanih ciljeva. Najnovija nagrada poticaj je onima koji su odgovorni za djelovanje Muzeja.

Muzejska priča o krapinskom neandertalcu, njegovom istraživaču Dragutinu Gorjanoviću Krambergeru, te razvoju čovjeka i života na Zemlji nikad neće biti završena. Svaki od posjetitelja, bio on znanstvenik ili maleno dijete, u njoj će tražiti nešto svoje i uvijek će ulaskom u Muzej svakoga od njih, priča biti nova i bogatija.

Literatura

Archeyes. Neanderthal Museum in Mettmann / Kelp + Krauss + Brandlhuber. Dostupno na: <http://archeyes.com/neanderthal-museum-brandlhuber/>

Događanja // Muzej krapinskih neandertalaca. Dostupno na: <http://www.mkn.mhz.hr/hr/dogadjanja/dogadjanja/muzej-krapinskih-neandertalaca-dobio-certifikat-izvrsnosti,81.html>

Desvallées, A. Key Concepts of Museology. Paris, Armand Colin : ICOM, 2010.

Čižmek, D. Informacijski izvori o krapinskom neandertalcu : završni rad. Zagreb : Filozofski fakultet, 2014.

Facebook, <https://hr-hr.facebook.com/muzej.krapinskihneandertalaca/>, 2017

Horjan, G. Muzeji hrvatskog zagorja : najveći kompleksni muzej u Hrvatskoj// Hrvatsko zagorje 16,3/4(2010), str.5-16.

Kelp, Z. Neanderthal Museum. Berlin : Aedes West, 1996.

Kostrenčić, A. Zemlja izgubljena u vremenu. // Oris, broj 63, 2010., str.54-64.

Kovačić, Ž. Arhitektura muzeja kroz vrijeme, u: Muzeji i arhitektura u Hrvatskoj : zbornik radova 2. kongresa hrvatskih muzealaca (Zagreb, 19.-21. listopada 2011.), urednica Jasna Galjer, Zagreb: Hrvatsko muzejsko društvo, 2013., str.58.

Kovačić, Ž. // Proleksis enciklopedija. Mrežno izd. Zagreb : Leksikografski zavod Miroslav Krleža, cop.2013. Dostupno na: <http://proleksis.lzmk.hr/4431/>

Krklec, V. Nalazište krapinskog pračovjeka : zaštita i prezentacija na otvorenom. // Muzeologija 34(1997), str.187-190.

Krklec, V. Projekt Ljetna geološka škola. // Informatica museologica 35, 3/4(2004), str. 88-89.

Lončar Uvodić, L. Kneippova zgrada : svjedok vremena od otkrića na Hušnjakovom brdu do danas. Krapina, Muzeji Hrvatskog zagorja, 2015.

Ljubić-Kramer, V. Krapina – uređenje Hušnjakova. Zagreb : Urbanistički institut SRH, 1965.

Maroević, I. Muzejska izložba – muzeološki izazov. // Informatica museologica 34,3/4(2003), str.15-17.

Mileusnić-Radovanlija, S. Izdavačka djelatnost hrvatskih muzeja i galerija 2017. Zagreb : Muzejski dokumentacijski centar, 2017

Moore, K. Museum management. // London : New York : Routledge; 1994.

Moore, K: Upravljanje muzejima, Informatica Museologica, 33,1/2(2002), str. 8-17.

Muzeji Hrvatskog zagorja. Dostupno na: <http://www.mhz.hr/>

Muzej krapinskih neandertalaca. Dostupno na: <http://www.mkn.mhz.hr/>

Neanderthal Museum. Dostupno na: <https://www.neanderthal.de/en/home.html>

Neobjavljeni dokument : Knjiga dojmova Muzeja krapinskih neandertalaca, arhiva MKN

Porto Academy. Arno Brandlhuber. Dostupno na:

http://portoacademy.info/index.php?page=guest_tatiana_bilbao&idd=52

Radovčić, J. Gorjanović Kramberger i krapinski pračovjek. Zagreb : Hrvatski prirodoslovni muzej : Školska knjiga, 1988.

Radovčić, J. Kako u Hrvatskoj graditi novi muzej. //Informatica museologica 33, 3/4(2002), str. 39-41.

Radovčić, J. Muzej krapinskih neandertalaca. // Informatica museologica 30, 1/4(1999),str.7-14.

Radovčić, J. // Personalni arhiv zaslužnih muzealaca // Muzejski dokumentacijski centar, cop.1997-2017. Dostupno na: <http://www.mdc.hr/hr/mdc/zbirke-fondovi/arhiv/personalni-arhiv-zasluznih-muzealaca/Radov%C4%8Di%C4%87-Jakov,99.html>

Radovčić, J.Vodič Muzeja krapinskih neandertalaca. Krapina : Muzeji Hrvatskog zagorja, 2011.

Skripta s predavanja Marketing baštine, ak.god. 2016/17. Katedra za muzeologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu

Šojat-Bikić, M. // Informatica museologica 42 (1-4), 2011.

Šola, T. Eseji o muzejima i njihovoj teoriji : prema kibernetičkom muzeju.Zagreb : Hrvatski nacionalni komitet ICOM, 2003.

Trip Advisor. Dostupno na:

https://www.tripadvisor.com/Attraction_Review-g1203038-d2701434-Reviews-Krapina_Neanderthal_Museum-Krapina_Krapina_Zagorje_County_Central_Croatia.html

Töpffer, A. Muzeji i zaštićeni objekti prirode kao faktori turizma u Krapini : magistarski rad. Zagreb : Centar za postdiplomski studij, 1980.

Van Mensch, P. Muzeji i autentičnost. // ICOFOM Study Series 8, ICOM IC for Museology, Symposium Originals and Substitues in Museums, (prijevod Dora Maček), October 1985, Zagreb, p. 13-20.

Vujić, Ž. // Ppt prezentacija : Muzejske izložbe : Legende, 2016. Katedra za muzeologiju

Vukić, F. Kraneamus : Arhitektura i postav, Muzeji Hrvatskog zagorja, Krapina, 2011.

Zakon o muzejima. Dostupno na:

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_10_110_2121.html

Prilozi

1. Hušnjakovo, nalazište krapinskih neandertalaca, arhiva MKN
2. Maketa Muzeja evolucije prema idejnom projektu Vjenceslava Richtera, arhiva MKN
3. Maketa Muzeja evolucije prema idejnom projektu Vjenceslava Richtera, arhiva MKN
4. Postav Muzeja evolucije prema dr. Stjepanu Čanađiji, iz Krapina – Uređenje Hušnjakova
5. Zgrada Kneippovog lječilišta i park, arhiva MKN
6. Pročelje muzejske zgrade, autor fotografije Damir Fabijanić
7. Tlocrt prizemlja i kata muzeja, arh. Željko Kovačić
8. Neandertal muzej u Mettmannu, Porto Academy
9. Tlocrt Neandertal muzeja u Mettmannu, Archeyes
10. Film o kozmičkoj evoluciji, dio stalnog postava MKN, autor fotografije Damir Fabijanić
11. Razvoj hominida, detalj postava - Uspon života, fotografije arhiva Muzeja krapinskih neandertalaca, autor fotografije Davorin Vujčić (u bilješku, al gdi? Koju bilješku?)
12. Interaktivna instalacija KRAN, detalj postava – Morfologija, autor fotografije Damir Fabijanić
13. Led, interaktivna instalacija, detalj postava - Okoliš, arhiva MKN
14. Statistički prikaz ukupnog broja posjetitelja od 1999. do 2016.godine
15. Ljetna geološka škola, terenska radionica, arhiva MKN
16. Edukativna radionica o paleolitskoj umjetnosti, arhiva MKN
17. Statistički prikaz broja sudionika na muzejskim radionicama od 2010. do 2016.godine

SUMMARY

The Museum of Krapina Neanderthals is one of the most important contemporary museums in Croatia. The diversity and richness of its setting attracts a wide range of visitors. Its heritage value is recognized at European level. It was awarded with „European Heritage Label“ in 2016. The Master Thesis paper shows the historical development of the museum and locality Hušnjakovo (from the findings in 1899 to the contemporary Museum of Krapina Neanderthals). The role and importance of individuals - from museum workers and architects who created it was emphasized. Attention is paid to the permanent exhibition setup, exhibition activities and educational activities of the museum.

Key words: The Museum of Krapina Neanderthals, exhibition setup, architecture, „European Heritage Label“